

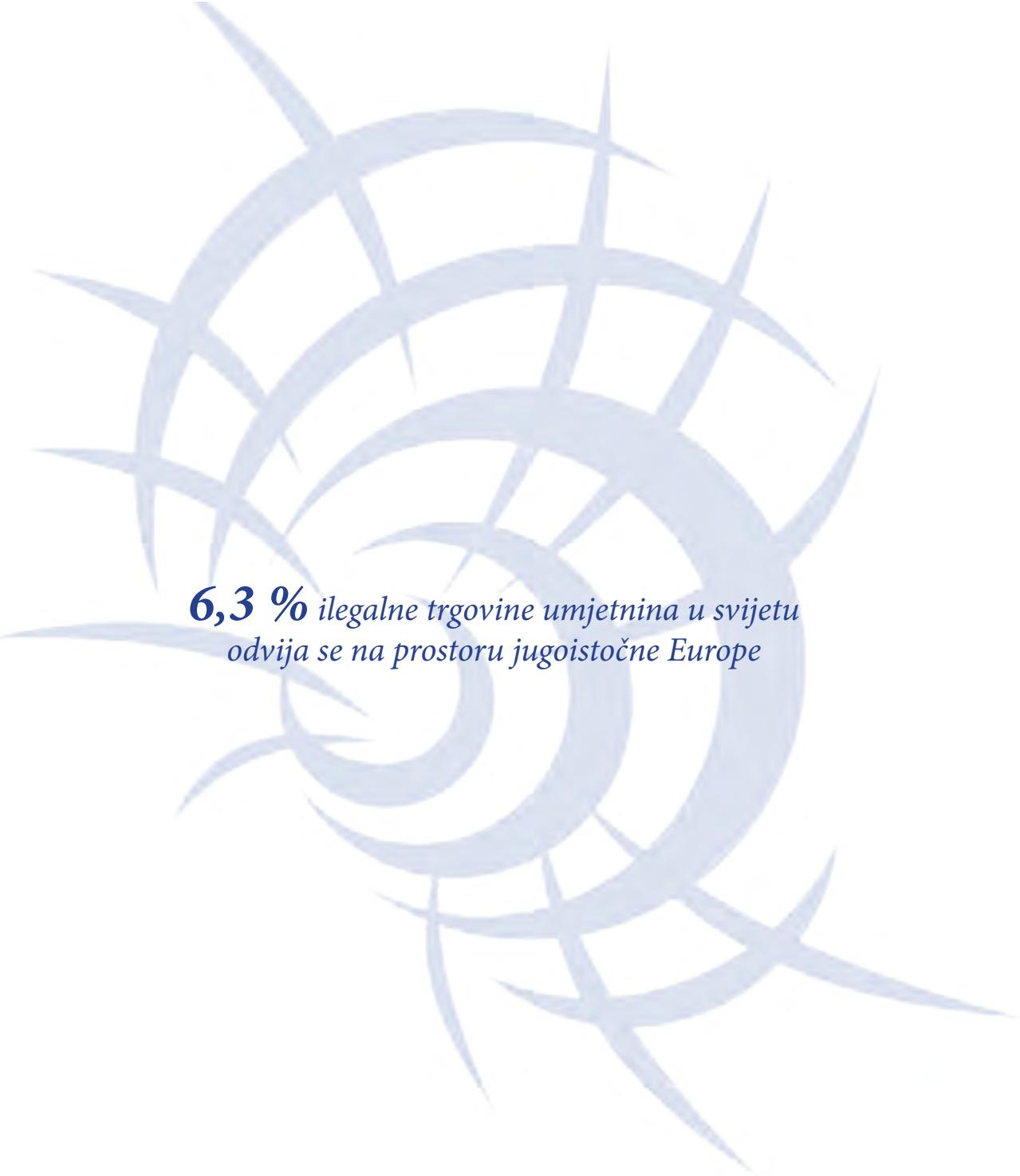

PRIRUČNIK

ILEGALNA TRGOVINA UMJETNINAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Pregled stanja, prevencija, načini borbe, pravni okvir, preporuke

6,3 % ilegalne trgovine umjetnina u svijetu
odvija se na prostoru jugoistočne Europe

Centar protiv krijumčarenja umjetninama CPKU

Centar protiv krijumčarenja umjetninama (CPKU) je udruženje osnovano 2014. godine, specijalizirano u borbi protiv ilegalne trgovine umjetninama i kulturnim dobrima u Bosni i Hercegovini i okuplja eksperte iz oblasti prava, umjetnosti i kulture.

CPKU je do sada proveo niz aktivnosti u cilju poboljšanja stanja u ovoj oblasti: interdisciplinarna konferencija „Ilegalna trgovina umjetninama u Bosni i Hercegovini“ 2015. godine, saradnja sa kantonalnim tužilaštima Tuzlanskog kantona i Kantona Sarajevo u predmetima nestalih umjetnina 2015. i 2016. godine, izložba praznih okvira „Velikani likovne umjetnosti“ u Umjetničkoj galeriji Bosne i Hercegovine u saradnji sa Međunarodnom galerijom portreta Tuzla, Umjetničkom galerijom BiH i Udruženjem likovnih umjetnika BiH u cilju podizanja svijesti javnosti. CPKU je izradio dva dokumenta namijenjena javnim i privatnim vlasnicima umjetnina i pokretnih kulturnih dobara „Deskriptivna kartica za umjetnine“ i „Uputstvo za fotografisanje umjetnina i vrijednih predmeta“ koji omogućavaju preventivnu zaštitu i olakšavaju potragu u slučaju njihovog nestanka. Osim toga, ostvarena je saradnja sa Centrom za edukaciju sudija i tužilaca Federacije BiH 2016. godine, u cilju edukacije sudija i tužilaca u predmetnoj oblasti.

Aktivnosti CPKU su od samog početka podržane od strane Francuske ambasade u Bosni i Hercegovini. CPKU surađuje sa brojnim domaćim i stranim organizacijama, u vladinom i nevladinom sektoru. U skladu sa svojim programskim opredjeljenjem CPKU je potpisao protokole o saradnji sa mnogobrojnim institucijama u Bosni i Hercegovini (muzeji, galerije, kulturni centri, nevladine organizacije, udruženja građana, visokoobrazovne institucije, privatni kolezionari i sl.).

U cilju afirmativnog djelovanja na internacionalnom nivou u oblasti zaštite umjetnina i kulturnih dobara CPKU direktno surađuje sa Generalnom direkcijom nacionalne policije Francuske, Centralni ured za borbu protiv krijumčarenja kulturnih dobara OCBC-a. Takođe je u redovnom kontaktu sa sjedištem Interpol-a u Lyonu, Icom Observatory platformom u sastavu Internacionalnog muzejskog vijeća ICOM, UNESCO-om.

Centar protiv krijumčarenja umjetninama CPKU

cpkubih@gmail.com

www.cpku.org

035 252 350 / 061 185 733

Avant-Propos

La protection et la préservation du patrimoine culturel sont un enjeu essentiel pour un pays et sa population, en ce que le patrimoine culturel d'un pays est au coeur de son identité. Il est un élément de fierté légitime d'une population, en plus d'être un élément d'attractivité, y compris touristique et donc économique d'un pays.

L'engagement depuis 2014 du Centre contre le trafic d'oeuvres d'art (CPKU) a contribué à la sensibilisation grandissante de la société bosnienne à la question de la lutte contre le trafic des biens culturels, ainsi qu'à animer la réflexion sur ce sujet complexe, qui implique la coordination de très nombreux acteurs.

Je suis dès lors particulièrement honorée que m'ait été proposé d'introduire cet ouvrage, dans un contexte de développement d'une coopération entre la Bosnie-Herzégovine et la France sur ces sujets qui nous tiennent à cœur. La France oeuvre en effet depuis longtemps en faveur de la lutte contre le trafic illicite des biens culturels, sur son territoire et de par le monde, avec les autorités et organismes compétents et en coopération avec les Nations Unies, en particulier l'UNESCO.

Cet ouvrage du Centre contre le Trafic des Oeuvres d'art contribuera à la meilleure appréhension par les différents acteurs concernés d'une thématique large et trop peu connue. En proposant un état des lieux de la situation du trafic d'oeuvres d'art en Bosnie-Herzégovine, fondé sur plusieurs années de recherches, en rappelant la législation internationale et nationale applicable et en soulignant les outils existants pour agir efficacement, cet ouvrage se pose en un véritable manuel qui, je le souhaite, sera utile à de nombreux responsables agissant dans le domaine de la sensibilisation, de la prévention et de la formation en matière de lutte contre le trafic des biens culturels.

Je forme le voeu que cet ouvrage renforce la prise de conscience de chacun qu'il est acteur et défenseur de la préservation du patrimoine. C'est une responsabilité individuelle et collective, pour soi et surtout pour les générations à venir.

Claire BODONYI

Ambassadrice de France
Bosnie-Herzégovine

Predgovor

Zaštita i očuvanje kulturnog naslijeđa od suštinske je važnosti za jednu zemlju i njeni stanovništvo, jer je kulturno naslijeđe jedne zemlje srž njenog identiteta. Osim turističkog, a samim tim i ekonomskog aspekta, zbog svoje privlačnosti kulturno naslijeđe predstavlja i dio legitimnog ponosa jednog naroda.

Svojim angažmanom od 2014. godine Centar protiv krijumčarenja umjetninama (CPKU) doprinio je većem podizanju svijesti u bh. društvu po pitanju borbe protiv krijumčarenja kulturnim dobrima, kao i podsticanju na razmišljanje o ovoj kompleksnoj temi koja iziskuje koordinaciju velikog broja učesnika.

Stoga sam posebno počašćena što mi je predloženo da napravim uvod za ovo djelo, u kontekstu razvoja saradnje između Bosne i Hercegovine i Francuske u vezi sa temama koje su nam bitne. Francuska već odavno radi na borbi protiv krijumčarenja kulturnih dobara na svojoj teritoriji, kao i drugdje u svijetu, zajedno sa vlastima i stručnim organima i u saradnji sa Ujedinjenim nacijama, a posebno UNESCO-om.

Ovo djelo Centra protiv krijumčarenja umjetninama dopriniće boljem razumijevanju ove široke i malo poznate tematike. Prikazom stanja u vezi sa krijumčarenjem umjetninama u Bosni i Hercegovini koje se bazira na višegodišnjem istraživanju, uz podsjećanje na primjenu međunarodnog i državnog zakonodavstva i naglašavanje postojećih mjera za efikasno djelovanje, ovo djelo se nameće kao istinski priručnik koji će, i to je ono što želim, biti koristan brojnim akterima koji rade na podizanju svijesti, prevenciji i obučavanju u borbi protiv krijumčarenja kulturnim dobrima.

Željela bih da ovo djelo upozori svakog od nas da je sudionik i zaštitnik naslijeđa. To je individualna i kolektivna odgovornost za svakog pojedinca, a posebno za generacije koje dolaze.

Claire BOGDONY

Ambasadorica Francuske
Bosna i -Hercegovina

UVOD

Publikacijom "Ilegalna trgovina umjetninama u Bosni i Hercegovini" Centar protiv krijumčarenja umjetninama (CPKU) nastoji afirmativno djelovati u oblasti borbe protiv ilegalne trgovine umjetninama, kako na nacionalnom, tako i na internacionalnom nivou. S tim u vezi, CPKU aktivno radi na stvaranju uvida u trenutno stanje u ovoj oblasti: istraživanjem, prikupljanjem podataka i dokumentacije, razmjeni iskustava i sl. kako bi mogao davanjem teorijskih i praktičnih savjeta pravnim i fizičkim licima, poboljšati stanje u oblasti preventivne i operativne zaštite umjetnina. Aktivnosti CPKU predstavljaju pionirske poduhvate u ovoj oblasti, koja je decenijama bila marginalizirana, kako od strane civilnog društva, tako i od vladinog sektora.

Policijske agencije koje se bave suzbijanjem ilegalnih aktivnosti na internacionalnom nivou, su svojim istraživanjima i radom na terenu, utvrdile da je ilegalna trgovina umjetninama treći najunosniji oblik ilegalne trgovine, čime se nalazi u samom svjetskom vrhu (trgovina narkoticima, oružjem, krijumčarenje ljudi i sl.). Ilegalna trgovina umjetninama i kulturnim dobrima spada u transnacionalni kriminal, koji negativno utiče na zemlje porijekla, tranzita i krajnjeg odredišta. U okviru globalnog tržišta i otvorenih granica Europske unije, rastom potražnje kulturnih dobara i umjetnina na tržištu umjetnosti, političke nestabilnosti pojedinih zemalja, neusklađenosti pravne regulative u različitim državama, neadekvatne kontrole granica, malog formata krijumčarenih kulturnih dobara, krijumčarenje ove vrste predmeta postalo je jedan od najisplativijih i za realizaciju najpraktičnijih oblika organizovanog kriminala.

U Bosni i Hercegovini ne postoji nacionalni sistem koordinacije i saradnje za navedenu oblast, čemu pogoduje i njeno složeno unutrašnje uređenje. Uprkos složenoj društveno-administrativnoj upravi Bosne i Hercegovine, neophodno je u ovoj oblasti sve aktivnosti centralizovati, s ciljem poboljšanja efikasnosti u preventivnoj zaštiti, ali lakšem pronalaženju i kažnjavanju počinilaca krivičnih djela. Nedostatak saradnje policijskih organa i organa za sprovođenje zakona, kao i nedostatak koordinacije sa ustanovama koje prikupljaju, čuvaju, obrađuju i prezentuju umjetnine (muzeji, galerije, sakralni objekti i sl.), uz nestručnost kadrova i nepostojanje nacionalne baze nestalih umjetnina, dodatno otežavaju ostvarivanje pozitivnih rezultata u borbi za zaštitu umjetnina i kulturnih dobra. Većina stručnih lica u muzejima i galerijama svjesno zanemaruje postojanje ovog problema, te se ne žele dodatno educirati, kako bi spriječili nove krade, ali ni sprovesti zakonske odredbe urednog vođenja službene dokumentacije i inventarnih popisa. Posebno negativne posljedice za ukupno kulturno-historijsko i umjetničko naslijeđe Bosne i Hercegovine, osjetile su se u periodu ratnih dešavanja 1992-1995. a i danas je evidentan nedostatak volje stručnih radnika u navedenim institucijama, kao i političkih rukovodstava, čime se otvaraju nove mogućnosti za porast kriminala u ovoj oblasti.

Stručni saradnici CPKU su veći dio svojih istraživanja predstavili u ovoj publikaciji, koja prezentuje stanje u oblasti ilegalne trgovine umjetninama u Bosni i Hercegovini i regiji, načine borbe protiv ove vrste kriminala, nacionalnu i međunarodnu pravnu regulativu, kao i preporuke za buduće aktivnosti.

1. ILEGALNA TRGOVINA UMJETNINAMA U JUGOISTOČNOJ EUROPPI BOSNI I HERCEGOVINI

HISTORIJAT ZAŠTITE KULTURNOG NASLIJEĐA U BOSNI I HERCEGOVINI

Uredba iz 1869. koja nosi naziv “*Zakon o prikupljanju, istraživanju i čuvanju starina u Bosanskom Vilajetu*”, je prvi pokušaj, da se normativno uredi oblast zaštite kulturno-historijskog naslijeđa Bosne i Hercegovine, kao administrativne jedinice Osmanskog carstva. Ova uredba je ostala “mrtvo slovo na papiru”, jer društveni uslovi, kao i problemi državne osmanske uprave, posljednjih godina XIX stoljeća nisu dozvoljavali veći angažman na polju zaštite kulturnog naslijeđa. Nisu postojali muzeji, galerije, instituti niti bilo kakve slične institucije koje bi sistematski, na naučnim osnovama, pristupile zaštiti bogate kulturne baštine. Veliku ulogu u zaštitu kulturnog naslijeđa imao je Ivan Frano Jukić, franjevac, pisac, jedna od najznačajnijih ličnosti u oblasti zaštite kulture u prvoj polovini XIX stoljeća. On je 1850. godine pozvao sunarodnjake da u njegovo ime otkupljuju stare novce, pečate, kamenje i sl. a on se obavezao da će plaćati lično, gotovinom, ako ne još bolje od drugih inostranaca (stranci koji su otkupljivali predmete u bescjenje od neukog stanovništva). Formiranjem lične zbirke umjetnina, imao je ideju za osnivanje Bosanskog muzeja.

Tek sa dolaskom austrougarske vlasti, poslije odluke Berlinskog kongresa 1878. godine, kojim je Austrougarska dobila pravo upravljanja Bosnom i Hercegovinom, stvari su se počele kretati u pozitivnom smjeru. Bečki dvor je kolonizirao Bosnu i Hercegovinu, s ciljem provođenja politike „*Drang nach osten*“ (širenje austrougarskog uticaja na istok), u shemi globalne politike, i u toku trajanja okupacije mnogobrojni predmeti umjetničke vrijednosti su otuđeni i izneseni iz Bosne i Hercegovine. Posebna grupa umjetnina koja je bila na meti pljačkaša bili su predmeti iz osmanskog doba, koji su predstavljali orijentalnu egzotiku za tržite, prvenstveno zapadnih i sjevernih pokrajina Austrougarske monarhije. Nakon smirivanja ratnog stanja i uspostavljanja vlasti, pristupilo se zaštiti. S tim u vezi, posebno je značajno spomenuti aktivnost Muzejskog društva iz kojeg je nastao 1888. Zemaljski muzej s ciljem prikupljanja, stručne obrade, konzervacije i prezentacije kulturno-umjetničkog blaga. Zemaljski muzej je pokrenuo i svoje glasilo *Glasnik Zemaljskog muzeja* u kojem su objavljivani rezultati naučnih istraživanja iz predmetne oblasti. Godine 1911. na sjednici Bosanskog sabora usvojena je rezolucija zastupnika Josipa Vančaša koja se odnosi na zaštitu kulturnohistorijskih spomenika Bosne i Hercegovine. Iako su postojali planovi za usvajanje jedinstvenog zakona, a na osnovu Naredbe od 1892. „*O čuvanju historičkih spomenika, zatim o postupku sa starinama i drugim u historičkom i kulturno-historičkom pogletu znamenitim*

objektima“, koji je trebao izraditi direktor Zemaljskog muzeja Ćiro Truhelka, do njegovog konačnog usvajanja nije došlo. Ubrzo je uslijedio početak Prvog svjetskog rata 1914. godine, i zaštita kulturno-historijskog naslijeđa, je potisnuta u drugi plan.

U periodu Kraljevine Jugoslavije od 1918. do 1941. začuđujuće malo pažnje se posvetilo ovom problemu. Ponovo su pojedinci radili više u ovoj oblasti nego organizovane institucije državnih organa. Na snazi je ostala uredba iz 1892, ali se na nju potpuno zaboravilo.

Sa socijalističkim periodom 1945.-1992. počinje afirmativan odnos prema kulturno-historijskom naslijeđu i njegovoј zaštiti. Osniva se veliki broj muzeja, galerija i zavoda za zaštitu spomenika. U ovom periodu se istažuju mnogobrojni kulturološki fenomeni bez obzira na regionalnu i konfesionalnu pripadnost. Tako se pristupilo velikom broju restauratorskih zahvata na oštećenim lokalitetima, u području arheologije, ali i restauraciji i konzervaciji fresaka i epigrafskih natpisa u sakralnim objektima, srednjovjekovnim nekropolama, zatim izučavanju mnogobrojnih umjetničkih djela, a rezultati tih istraživanja objavljeni su u mnogobrojnim publikacijama koje su se bavile ovom tematikom. Ovaj period obilježen je povećanom brigom za zaštitu kulturno-historijskog naslijeđa.

Iako je povećana briga za kulturno-historijskog naslijeđe, umjetnine i kulturna dobra, krađe i u ovom periodu nisu prestale postojati, ali su prekršioci zakona i učinici krivičnih djela prvi puta sankacionisani, nakon vođenja obimnih istraga i pokretanja sudskih procesa. U periodu od 1973. do 1988. evidentirano je 350 krivičnih prijava, 178 optužnica i 130 presuda.

Stanje nastalo disolucijom Jugoslavije i počekom rata u Bosni i Hercegovini je za kulturnu baštinu svih naroda obilježeno katastrofalnim razaranjem sakralnih objekata, institucija kulture, pokretnih i nepokretnih kulturnih dobara, a najveći dio umjetničkih predmeta postao je predmetom ilegline trgovine. Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine osnovana je aneksom 8. Dejtonskog mirovnog sporazuma i djeluje u cilju zaštite pokretnog i nepokretnog kulturno-historijskog naslijeđa. Danas se na listi nalazi 776 zaštićenih spomenika, od kojih veći dio spada u nepokretno naslijeđe, a samo jedan manji dio zauzimaju umjetnički predmeti u svojstvu pokretnog dobra (slike, nakit, oružje, knjige, arheološki predmeti i sl.) U Bosni i Hercegovini ne postoji specijalizirano odjeljenje za borbu protiv ilegalne trgovine umjetninama (kao što je to slučaj sa većinom država članica Europske unije i zemalja u regionu), a koja se nalaze integrisana u sastavu ministarstava za kulturu ili ministarstava za unutrašnje poslove. Prema tome, Centar protiv krijumčarenja umjetninama predstavlja jedini subjekt usko specijaliziran za suzbijanje ilagalne trgovine umjetninama u Bosni i Hercegovini.

KRIJUMČARENJE UMJETNINAMA U JUGOISTOČNOJ EUROPI

Kad se uzmu u obzir svi faktori koji utiču na širenje ilegalne trgovine umjetničkim djelima i kulturnim dobrima, evidentno je da zemlje jugoistočne Europe predstavljaju izvor bogatog plijena za organizovane kriminalne grupe i pojedince.

Rijetke su zemlje u jugoistočnoj Europi koje imaju bar ponekog policijskog službenika specijalizovanog za ovaj oblik kriminala, još rjeđe su podrobne carinske kontrole, a vjerovatno su najrjeđi carinski službenici dovoljno obučeni da shvate pravu vrijednost putničkog „*prtljaga*“. Tu su takođe vjećiti problemi usaglašavanja zakona i njihova implementacija, kao i poslovična maštovitost domaćih kriminalnih grupa i pojedinaca, uz korumpiranost nadležnih državnih činovnika.

Prema podacima iz policijskih izvještaja u 2012. godini, 6,3 % od informacija izdatih u vezi krađa umjetničkih predmeta u svijetu je bilo povezano sa zemljama jugoistočne Europe. Po broju izdatih informacija (za područje jugoistočne Europe), na prvom mjestu se nalazi Grčka (850 obavještenja), zatim Hrvatska i Rumunija (sa 470), Slovenija (205), Bivša jugoslovenska republika Makedonija (sa 164) i Bugarska (148). Na svjetskom nivou Francuska (5800) i Italija (7200) čine ukupno 30% izdatih informacija u vezi krađa umjetničkih predmeta.

Bosna i Hercegovina spada u red zemalja pored Kosova i Crne Gore u kojoj se nije desila zapljena ukradenih umjetnina, kao rezultat rada carinskih službi u okviru kontrola na granicama. Aktivnosti u borbi protiv ilegalne trgovine umjetninama se razlikuju u zemljama jugoistočne Europe. Srbija i Bugarska pokazuju najviši stepen angažovanosti, dok se u Sloveniji radi na preventivnim mjerama zaštite.

Za aktivnu borbu državnih struktura u borbi protiv ilegalne trgovine umjetninama potrebno je da postoje za to posebno obučeni stručnjaci, koji bi u efikasnom sistemu koordinacije profesionalnih znanja pojedinih stručnih oblasti (arheologija, historija umjetnosti, muzeologija i sl), te policijskih snaga i istražnih organa mogli dati očekivane pozitivne rezultate u ovoj oblasti.

Ilegalna trgovina umjetninama ima dva osnovna oblika: u prvom, riječ je o veoma starim predmetima i arheološkim iskopinama, koji se uglavnom pronalaze u divljim iskopinama i predstavljaju veoma ozbiljan problem. Ovakva vrsta krađe može se desiti na evidentiranim, ali i neevidentiranim lokalitetima. Ovo se posebno odnosi na nalazišta koja su identificirana kao takva, ali nisu dovoljno obezbjeđena. Na području zemalja jugoistočne Europe, najviše se trguje novčićima, kovanicama iz različitih historijskih perioda (antika, srednji vijek, osmanski period) i tu se radi od desetinama hiljada ukradenih predmeta. Ova kulturna dobra se preko određenih zemalja kriju i prebacuju za Europu ili Sjedinjene Američke Države.

Drugi vid ilegalne trgovine umjetninama obuhvata umjetnine iz Zapadne

Europe, ili iz država Bliskog istoka pogodenih ratnim aktivnostima što pogoduje rastu ilegalne trgovine kulturnim dobrima koja predstavljaju baštinu naroda koji tu žive (Irak, Afganistan, Sirija).

Ilegalna trgovina umjetninama i kulturnim dobrima, ima dvostruki karakter. Ona uključuje ilegalnu trgovinu umjetničkih djela ukradenih na području zemalja zapadne Europe, pri čemu zemlje jugoistočne Europe predstavljaju privremenu ili krajnju destinaciju. S druge strane, postoji i veliki broj krađa i krijumčarenja u jugoistočnoj Europi, gdje se ukradeni predmeti ilegalno prebacuju izvan granica regije.

Krađa umjetničkih djela se uglavnom događa u privatnim kućama, muzejima, galerijama. Sam čin krađe je zabilježen u toku transfera umjetničkih djela sa jedne lokacije na drugu, zatim u depoima objekata u kojima se čuva muzejski i galerijski materijal, ali i na način ilegalnog ulaska u objekat u kojem se nalaze umjetnine.

Nakon disolucije Jugoslavije i okončanja rata, državne institucije su se fokusirale na sankcionisanje ratnih zločinaca i narko lanaca. Za to vrijeme, regija je postala vodeći tranzit za ukradene umjetnine iz Francuske, Švicarske, Austrije, Njemačke, Češke i Slovačke, te Nizozemske i Belgije. I dok je Srbija glavna baza za kriminalne grupe, brojne ukradene umjetnine pronađene su u Makedoniji, na Kosovu i u Crnoj Gori.

Kada je riječ o Bosni i Hercegovini, trgovačke trase su prije svega bile i ostale određene ratom na tom prostoru. Umjetnička djela su na samom početku rata u Bosni i Hercegovini iznošena u konvojima, da bi potom bila prebacivana preko linija razdvajanja, pa i u vozilima međunarodnih snaga.

Prepostavlja se da je na prostoru jugoistočne Europe trenutno sakriveno najmanje 30 do 40 ukradenih umjetničkih djela vrijednih desetine miliona eura, koja čekaju da budu isporučena kupcima, a velika je vjerovatnoća da se neka od tih djela nalaze i na teritoriji Bosne i Hercegovine. Umjetnine kruže tako dugo dok počinitelji ne povjeruju da neće biti smatrane ukradenima, a to može potrajati i do 20 godina.

Muzeji, galerije i ateljei slikara nisu jedine mete kriminalaca. U zadnjih nekoliko godina došlo je do povećanja broja krađa u sakralnim objektima svih konfesionalnih zajednica koje nastanjuju prostor Bosne i Hercegovine i jugoistočne Europe. Kao rezultat migracije koja se desila tokom sukoba iz 1990-tih, sela su još uvijek napuštena, a vjerske građevine su ostale bez zaštite.

Jedna od specifičnosti ilegalne trgovine kulturnim dobrima u jugoistočnoj Europi jeste problem spremnosti policije i carinskih organa da se s tim problemom suoče. Iako se u medijima jugoistočnoj Europi ponekad objavljaju tekstovi o

zapljenjenim umjetninama i uspjehu policijske službe ili carinske službe, činjenica je da su ti nalazi više stvar slučajnosti nego organizovane koordinirane akcije. Simptomatično je to što saradnja na nivou zemalja jugoistočne Europe ne postoji, nego se dešava povremeno, u zavisnosti od slučaja s kojim je određena država u određenom trenutku suočena. Da je situacija drugačija, odnosno da države koje su (geografski, historijski i kulturno) upućene jedna na drugu međusobno sarađuju na rješavanju problema koji su im zajednički, vrlo je vjerovatno da se na području jugoistočne Europe, ne bi tako lagodno trgovalo najvažnijim i najdragocjenijim kulturnim dobrima. Ovako, na teškoće se nailazi i u domenu zakonodavstva, i na carini, i u policiji, ali i u živopisnom svijetu historičara umjetnosti, procjenitelja umjetničkih vrijednosti i korumpiranih i kriminalu sklonih državnih činovnika.

Kako djeluju kriminalne grupe?

Krađa umjetnina se vrši u više etapa. Postoji grupa koja prima narudžbu, grupa koja prenosi ukradene slike i lopovi - oni koji znaju da obiju sef, da provale u muzej i spakuju sliku sa rama. Četvrta grupa su prodavci. Novac koji se dobije od prodaje se odmah „pere“ i ulaže u nešto drugo. U većini slučajeva se na kraju ispostavi da su kriminalci imali nekoga „unutra“ ko im je pomogao. Na primjer ako ukradu sliku iz muzeja ili galerije, onda se u 90% slučajeva utvrdi da je u tome učestvovao neki od uposlenika koji im je dao insajderske informacije o osiguranju, kamerama, načinu na koji se otvara sef. Ista situacija se pojavljuje ako je krađa vršena iz vile jednog privatnika.

KRIJUMČARENJE UMJETNINAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

STANJE TOKOM RATA I NEPOSREDNO NAKON RATA

Dobro uhodanim putevima, u ratu su iz Sarajeva iznoštene ukradene umjetnine. Crno tržiste, koje je počelo cvjetati dolaskom snaga UNPROFOR-a u Bosni i Hercegovini, u ratu je savršeno funkcioniralo. Za dva kilograma šećera kupovani su stari bosanskohercegovački majstori čija je tržišna vrijednost i do trideset hiljada maraka. Kupci su bili domaći profiteri, zaposleni u humanitarnim organizacijama, strani oficiri, pa i diplomatice.

Na samom početku rata najveći broj umjetnina je iznesen u brojnim konvojima koji su odlazili iz Sarajeva, kasnije su se dragocjenosti prebacivale preko linija razdvajanja, preko piste, kroz tunel, u avionima i vozilima UNPROFOR-a... Odlazili su dijelovi bosanske baštine preko Pala ka Novom Sadu, Beogradu, pa sve do Budimpešte, ali i na drugu stranu preko Hercegovine, do Zagreba na tržište umjetnina u zapadnoj Europi.

Na zaštiti vrijednih djela i spriječavanju njihovog nelegalnog odnošenja, u Sarajevu su bili angažirani, prije svega, rukovodioci institucija u kojima su one bile smještene, zatim Ministarstvo unutrašnjih poslova, na neposredan način Armija Bosne i Hercegovine, odnosno Štab za zaštitu dobara kulture, a osim njih, Skupština grada je na samom početku rata oformila komisiju sa zadatkom zaštite umjetničke i kulturne baštine u koju su ušli predstavnici svih institucija koje su bile nadležne za umjetnine.

Zahvaljujući Uredu Vijeća Evrope u Bosni i Hercegovini 1996. godine je sačinjen izvještaj o ratnim štetama na kulturnoj baštini Bosne i Hercegovine. Time je bilo utvrđeno stanje u kulturno-historijskim institucijama (muzejima i galerijama). Došlo se do zaključka da najveće štete nisu došle od direktnih ratnih događaja, nego su bile rezultat krađe umjetnina.

TRENUTNO STANJE

O tačnom broju do sada ukradenih kulturnih dobara može se samo nagađati. Dijelom zbog političke nestabilnosti, a dijelom zbog nemara službenika zaduženih za vođenje evidencije i brige oko čuvanja kulturne baštine u za to specijaliziranim institucijama, mnogi od tih predmeta nisu dokumentovani prije krađe, tako da zvanično nisu ni postojali.

Učesnici interdisciplinarnе konferencije "Ilegalna trgovina umjetninama u Bosni i Hercegovini" od 20. oktobra 2015. u organizaciji CPKU

Istraživanja Centra protiv krijumčarenja umjetninama (CPKU) pokazuju da je veliki broj umjetnina i kulturnih dobara u posljednje dvije decenije otuđen, a najvjerovatnije i iznesen van granica Bosne i Hercegovine.

Konkretni podaci postoje samo za pravna ili fizička lica koja su podnijela krivične prijave nadležnim organima, a konačan broj ukradenih umjetnina moći će se utvrditi tek nakon formiranja nacionalne baze nestalih umjetnina. Radi se o sljedećim pravnim i fizičkim subjektima:

1. **Umjetnička galerija Bosne i Hercegovine** – Prijava podnesena Centru službe bezbjednosti Sarajevo 11.05.1993. a obnovljena 2015. godine - otuđeno 46 ikona, 3 iluminirana islamska rukopisa i 2 umjetnička djela Ferdinanda Hodlera;
2. **Međunarodna galerija portreta Tuzla** – 2011. godine, prijavljen nestanak 72 umjetnička djela, a za 45 djela se trenutno vodi postupak pred nadležnim sudom;
3. **Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine** – 2005. godine prijavljena krađa 7 umjetničkih djela – počinioc uhapšen, procesuiran i određena mu je sankcija - kazna zatvora u trajanju od 10 mjeseci; djela nisu pronađena niti vraćena legalnom vlasniku;
4. **Muzej istočne Bosne** – opljačkan u period između 08./11.06.2012 godine, evidentiran je nestanak 72 muzejska predmeta neprocjenjive kulturno-historijske vrijednosti. Prijava podnesena 2012. godine;
5. **Privatna kolekcija Envera i Damirke Mulabdić** – krađa 4 umjetnička djela izuzetne umjetničko-historijske vrijednosti, koja imaju status zaštićenog nacionalnog spomenika Bosne i Hercegovine u svojstvu pokretnog dobra. Prijava podnesena Federalnom Ministarstvu unutrašnjih poslova 14.07.2006. godine.

Osim navedenih podataka o postojećim krivičnim prijavama, CPKU je u preliminarnim istraživanjima utvrdio da su mnogobrojna umjetnička djela i kulturna dobra ukradena i nestala u vremenskom periodu od 1992. do danas, a za koje nije utvrđeno da li postoje krivične prijave i da li su pokrenuti procesi protiv učinioca krivičnih djela: Udruženje likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine – Internacionalna likovna kolonija Počitelj, Muzej 25 maj 1944 u Drvaru, Kuća Džemala Bijedića u Mostaru, Galerija „Likum 78“ – 2011, JU Kulturno sportski centar Bugojno, Muzej Branka Šotre, Muzej Republike Srpske, Privatni atelje slikara Seida Hasaneffendića u Sarajevu, Privatni atelje slikara Safeta Zeca u Počitelju, Privatna kolekcija slikara Džeke Hodžića, Privatna kolekcija slikara Edina Numankadića, Privatni atelje slikara Salima Obralića, Privatna zbirka slikara Affana Ramića itd.

Ismet Mujezinović, "Meša Selimović", crtež tušem, Međunarodna galerija portreta Tuzla. Utvrđen nestanak prikolic popisa 2011. godine i prijava podnesena MUP-u TK. Djelo se do danas nije našlo na INTERPOL-ovom spisku umjetnina za kojima se traga.

U svim većim i manjim gradovima Bosne i Hercegovine evidentiran je **nestanak bisti, skulptura** i drugih umjetničkih djela, a osim toga, na meti pljačkaša bile su i privatne stambene jedinice, koje su u toku ratnih dešavanja 1992.-1995. sistematski opljačkane, radi krađe umjetničkih djela i drugih dragocjenosti. Posebnu grupu predstavljaju umjetnička djela, koja su krasila enterijere preduzeća i javnih ustanova iz socijalističkog perioda, a kojima se nakon procesa privatizacije gubi svaki trag.

Podaci o nestalim umjetninama i kulturnim dobrima su, nažalost, još uvijek manji od stvarnih. Saznanja o krađama umjetnina i kulturnih dobara često su neredovita, neprecizna i nepotpuna. Brojne, sasvim slučajno i s velikim vremenskim razmakom otkrivenе krađe, upućuju na to da osim prijavljenih krađa postoji i veći broj onih za koje vlasnici ili institucije koje skrbe o umjetninama nisu ni znale da su počinjene ili nisu željeli prijaviti krađu kako njihova nebriga ne bi bila javno obznanjena. Ovi slučajevi se najčešće događaju u arhivima, bibliotekama, fundusima galerija, muzejima i drugim institucijama. Često se primjeri nestanka predmeta otkriju prilikom provođenja inventure, postavke izložbe itd.

U Bosni i Hercegovini se takođe vrše **nezakonita iskopavanja** po arheološkim ili potencijalnim arheološkim lokalitetima. Odgovorna lica za takva djela nisu kažnjena jer u Bosni i Hercegovini ne postoje organizovan i sistematičan pristup rješavanju ovog problema. U različitim dijelovima svijeta je pohranjeno srednjovjekovno pokretno kulturno naslijeđe Bosne i Hercegovine, a njihovi trenutni vlasnici su do tih predmeta dolazili najčešće na ilegalan način.

Na nivou Federacije i na nivou kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova, kulturnim dobrima bave se odsjeci za imovinske delikte (ukoliko je u pitanju krađa iz privatnih kolekcija), dok je za kulturno-historijsko blago pokradeno tokom rata zadužen Interpol.

Krađa umjetnina je krivično djelo koje gotovo uvijek ima međunarodni predznak, a uslov za međunarodnu potragu kulturnih predmeta je njihovo uvrštenje u Interpolovu databazu. CPKU je kao ovlašteno lice dobio pristup toj databazi i konstatovali smo da je za BiH uvršteno samo 14 predmeta, koji su nestali tokom 5 krađa. To znači da većina umjetničkih djela ukradena u BiH nisu uvrštena u databazu, pa ni ona za koje postoji prijava.

Nacionalni izvještaj Bosne i Hercegovine o implementaciji Konvencije o mjerama zabrane i sprečavanja nedozvoljenog uvoza, izvoza i prijenosa vlasništva kulturnih dobara, Pariz 1970. godine svjedoči o problemima u borbi protiv ilegalne trgovine umjetninama na nacionalnom nivou. Prema članu 16. ove Konvencije države potpisnice se obavezuju da dostavljaju izvještaj o zakonskim, administrativnim i operativno-tehničkim mehanizmima, kao i drugim preduzetim aktivnostima u cilju praćenja napretka u ovoj oblasti i identifikovanju postojećih prepreka. Sadržaj Konvencije na sprečavanju nedozvoljenog uvoza, izvoza i prijenosa vlasništva kulturnih dobara posebno je aktualiziran ratnim događanjima u Iraku, Libiji i Siriji.

U izvještaju se detaljno opisuju aktivnosti na sprovodenju aktivnosti u oblasti sprječavanja ilegalne trgovine kulturnim dobrima sa posebnim osvrtom na sljedeće oblasti: trgovina umjetninama, arheološka iskopavanja, monitoring uvoza i izvoza kulturnih dobara, bilateralni ugovori po pitanju uvoza i izvoza, zakoni iz oblasti zaštite kulturnih dobara (muzeji, galerije, arheološki lokaliteti i sl.), etički kodeks, podizanje svijesti civilnog društva o značaju kulturnih dobara, edukacija, saradnja sa regionalnim i međunarodnim agencijama, carinama, policijskim službama i sl.

CPKU u navedenom izvještaju zauzima izuzetno značajno mjesto, zbog svoje uloge u borbi protiv ilegalne trgovine umjetninama na području cijele Bosne i Hercegovine. Radom Centra se poboljšava stanje u ovoj oblasti, te se postojanje jednog ovakvog specijaliziranog tima, ocijenjuje afirmativnim i pozitivnim.

Ferdinand Hodler, "Autoportret", ulje na platnu, Umjetnička galerija BiH. Nestanak djela je utvrđen prilikom inventure 1993. godine. Prijava obnovljena 2015. Nalazi se na spisku INTERPOL-a

2. NAČINI BORBE PROTIV KRIJUMČARENJA UMJETNINAMA

PREVENTIVNO DJELOVANJE

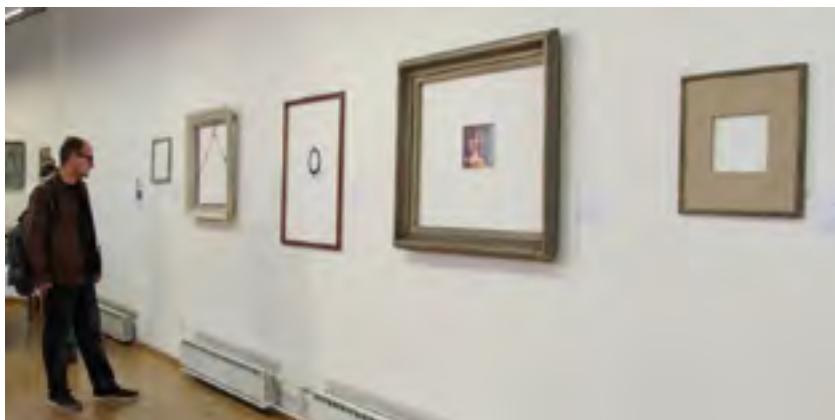
Bez detaljnih informacija o ukradenom predmetu (tekstualni opis i fotografija) nadležni organi se ne mogu ni upustiti u njihovu potragu. Zbog toga je CPKU, u suradnji sa Generalnom direkcijom nacionalne policije Francuske, Centralnim uredom za borbu protiv krijumčarenja kulturnih dobara OCBC, a uz podršku Francuske ambasade u Bosni i Hercegovini, izradio „**Deskriptivnu karticu za umjetnine**“ i „**Uputstvo za fotografisanje umjetnina i vrijednih predmeta**“.
(vidjeti aneks 2 i 3 na str. 32. i 33.). Ovi alati su namijenjeni svim vlasnicima umjetničkih predmeta u BiH, privatnim kolezionarima, muzejima i galerijama, s ciljem formiranja dokumentacije o svojim umjetninama. Pravilnim korištenjem uputstava sadržanih u ovim dokumentima omogućava preventivnu zaštitu, ali i pruža obilje dragocjenih informacija o ukradenom predmetu, u slučaju njegovog nestanka.

Preventivno djelovanje predstavlja uredno, po zakonu i pravilima profesije uređeno, blagovremeno vođenje službene dokumentacije u institucijama kulture i umjetnosti, koje posjeduju umjetničke predmete (knjiga protokola, inventarne knjige, ugovori, fotografije, digitalizovana građa i sl). Veliku ulogu u ovom smislu, u javnim ustanovama, imaju muzejski radnici – kustosi, čija profesionalna orientacija zahtijeva permanentno usavršavanje u struci, radi što adekvatnije zaštite muzejskih i galerijskih zbirki.

*Inventarna knjiga, "Kolekcija jugoslovenskog portreta",
Inventarna knjiga koja predstavlja primarnu službenu evidenciju, pronađena prilikom popisa 2011.
godine u Međunarodnoj galeriji portreta Tuzla.*

Centar protiv krijumčarenja umjetninama smatra izuzetno značajnim aspekt borbe protiv ilegalne trgovine umjetninama, preventivno djelovanje kroz različite aktivnosti – predavanja, seminari, radionice, izložbe i sl. Jedna od značajnijih aktivnosti na ovu temu je izložba praznih ramova pod nazivom „Velikani likovne umjetnosti“ realizovana 21. aprila 2016. godine u Umjetničkoj galeriji Bosne i Hercegovine, na kojoj je predstavljen jedan dio ukradenih umjetničkih djela iz Umjetničke galerije Bosne i Hercegovine, Međunarodne galerije portreta Tuzla i Udruženja likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine.

Detalj sa izložbe "Velikani likovne umjetnosti" Umjetnička galerija Bosne i Hercegovine, 21. april 2016.

Doprinos podizanju svijesti privatnih kolekcionara, rukovodioca javnih ustanova iz oblasti kulture i umjetnosti, kao i šireg građanstva, imaju i mediji, koji u digitalnom i/ili printanom obliku obavještavaju javnost o značaju preventivne zaštite kulturno-historijskog naslijeđa.

Vilko Šeferov, "Ženski akt", ulje na platnu, privatna kolekcija D. i E. Mulabdić, proglašena nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine. Prijava podnesena 2006. Djelo se do danas nije našlo na INTERPOL-ovom spisku umjetnina za kojima se traga.

INTERPOL

Stručnjaci Interpola tvrde da se na suzbijanju ilegalne trgovine umjetničkim djelima i kulturnim dobrima uopšte može učiniti mnogo na nacionalnom, ali i na individualnom nivou. Borba protiv ovog oblika organizovanog kriminala podrazumijeva: **uređenje zakonske regulative koja se tiče kulturnih dobara; potpisivanje međunarodnih konvencija; evidentiranje umjetničkih djela i kulturnih dobara koje bi poboljšalo razmjenu informacija u slučaju krađe; stvaranje kompjuterizovane baze podataka; najbržu moguću razmjenu podataka o kriminalcima; podizanje svijesti o značaju kulturnog naslijeđa kako u zemlji tako i u inostranstvu; stvaranje specijalizovanih policijskih jedinica za ovaj vid kriminala; redovnu edukaciju pripadnika policije i ostalih nadležnih za suzbijanje ilegalne trgovine kulturnim dobrima.**

Veliku pažnju ovom problemu trebalo bi da posvete i sami vlasnici. Interpol preporučuje: formiranje baze podataka sa fotografijama i tačnim opisima predmeta; identifikaciju predmeta (njihovo obilježavanje, bilo od strane vlasnika bilo uz pomoć stručnjaka); zaštitu objekata u kojima se predmeti čuvaju; povećavanje efikasnosti u obavještavanju policije u slučaju krađe i prezentovanje svih podataka o ukradenom predmetu. Pored državnih organa i pojedinaca, Interpol ističe i specifičnu ulogu trgovaca umjetničkim djelima: oni bi, prije svega, trebali da obrate pažnju na porijeklo predmeta na koje nađu i da odbiju da trguju predmetima, čije je porijeklo nejasno ili sumnjivo, poštujući etički kodeks i muzeološki princip provenijencije.

Finansiran od strane Evropske komisije, projekat **PSYCHE (Protection System for Cultural Heritage)** ima za cilj uspostavu sistema strukturiranih poruka koji omogućavaju da zemlje članice neposredno prenose podatke, uspostavu usluge koja može neposredno da prenosi sadržaj postojećih nacionalnih baza podataka o umjetničkim djelima, integraciju jednog sistema za uspoređivanje slika kako bi se istraživanje ubrzalo, te provođenje aktivnosti obuke poput online kurseva i seminara ili objavljivanje priručnika koji pruža savjete i daje primjere dobre prakse.

NACIONALNE DATABAZE

Postoji opšta podjela postojećih baza podataka sa ukradenim umjetninama, na dvije osnovne vrste: aktivne i pasivne. Pasivne baze podataka se koriste na način da istraživač koji želi da sazna neku informaciju, šalje opis umjetnine stručnjacima za baze podataka koji vrše provjeru (primjeri takvih baza su Arts Loss Register i baza podataka francuske policije TREIMA). Aktivne baze podataka se koriste na način da istraživač sam sprovede cijeli postupak istrage i provjere vezane za nestalu umjetninu (takva vrsta baze je Interpolova baza ukradenih umjetničkih djela).

Etički kodeks za muzejske i galerijske stručnjake, pa i privatne kolekcionare umjetnina, obavezuje iste na provjeru porijekla umjetnine koja je predmet trgovine, a izuzetno veliku pomoć prilikom utvrđivanja njenog porijekla i pravnog statusa mogu pružiti baze podataka.

Uprkos njihovom specifičnom fokusu, opisi kulturnih dobara koja su predmet ilegalne trgovine ili krađe u bazama podataka nisu uniformni:

- Načini otuđenja: da li je predmet ukraden, opljačkan, nestao, ugrožen, konfiskovan i sl.
- Opis: neki predmeti posjeduju fotografiju, drugi ne, postoje različiti kriteriji opisivanja nestale umjetnine i sl.
- Način korištenja podataka: policijske snage najčešće koriste nacionalne baze podataka;
- Izvor podataka: policija, institucije, pojedinci;
- Pristup podacima: policija, granične i carinske službe, ministarstva, tržišni stručnjaci, pojedinci;
- Funkcionalnost: registracija dobara, traganje za istim, potraga za vlasnikom i sl.
- Pitanje jezika: postoji samo nekoliko višejezičnih baza podataka;
- Dužina pohranjivanja podataka: u Latviji npr. informacije o kulturnim dobrima za kojima se traga, ostaju operativne samo u toku određenog vremenskog perioda, što može negativno uticati na potragu za ukradenim kulturnim dobrima od nacionalne vrijednosti.

Sve aktivnijim korištenjem baza podataka, iste se razvijaju, te postaju izuzetno značajan instrument u borbi protiv ilegalne trgovine umjetninama, koji sve više pomaže u preventivnoj borbi protiv ilegalne trgovine umjetninama.

POSTOJEĆI REGISTRI I BAZE PODATAKA O NESTALIM UMJETNINAMA

Austrija	BKA (Federalni kriminalistički policijski ured) koristi bazu podataka Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova. Informacije za ovu bazu podataka osigurala je austrijska policijska služba u saradnji sa Interpolovim austrijskim nacionalnim centralnim uredom.
Belgija	ARTIST (Art Information System), Belgijска federalna policija registrirala je ukradena kulturna dobra (umjetnička djela, antikvitete, nakit) i sadrži preko 20.000 predmeta.
Češka	Naziv baze podataka nestalih kulturnih dobara je MacArt i u nadležnosti je Ministarstva kulture i policije.
Francuska	Baza podataka TREIMA 2 formirana je od strane francuskog Centralnog ureda protiv ilegalne trgovine kulturnim dobrima (OCBC).

2. NAČINI BORBE PROTIV KRIJUMČARENJA UMJETNINAMA

Baza je operativna od 1995. godine i sadrži preko 85.000 predmeta, uključujući i kulturna dobra po prijavi Interpola, a koja su ukradena u inostranstvu.

Grčka	<p>Baza podataka ukradenih i konfiskovanih kulturnih dobara, u nadležnosti Uprave za zaštitu dokumentacije i kulturnog nasljeđa i ona je podijeljena u nekoliko odjeljenja: 1.Ukradena i pronevjereni pokretna dobra (sa fotografijom predmeta) ; 2.Popis lokaliteta ilegalnih iskopavanja (sa fotografijom predmeta/lokaliteta) ; 3.Konfiskovano ilegalno pokretno dobro (sa fotografijom) ; 4.Spisak osoba koji su uključeni u ilegalne radnje i trgovinu pokretnim kulturnim dobrima ; 5.Spisak osoba koje posjeduju metal detektore i druga pomagala koja se mogu koristiti pri ilegalnim iskopavanjima lokaliteta, morskog, jezerskog ili riječnog dna;</p> <p>Druga baza podataka je u nadležnosti ministarstva kulture i sadrži podatke o ukradenim dobrima koja su podijeljena u tri tematske grupe: 1.Ukradeni predmeti koji pripadaju vizantijskoj i postviziantskoj historijskoj eri ; 2.Ukradeni prahistorijski predmeti i predmeti iz antičkog perioda ; 3.Digitalna kolekcija svih ukradenih kulturnih dobara od prahistorije do postviziantske ere.</p>
Holandija	Bazu podataka o nestalim umjetninama održavaju pripadnici ministarstva unutrašnjih poslova i samo policijski službenici imaju neograničen pristup.
Hrvatska	Registar ukradenih i nestalih kulturnih dobara vodi Ministarstvo unutrašnjih poslova.
Italija	Posjeduje najveću bazu nestalih umjetnina (Leonardo) koja sadrži preko 3.400.000 predmeta sa preko 400.000 fotografija. Policijski službenici imaju nesmetan pristup ovom registru, dok trgovci umjetninama mogu dobiti pristup njenom sadržaju nakon službenog zahtjeva i odobrenja.
Kipar	Policijska služba radi na održavanju baze nestalih kulturnih dobara. Odjeljenje za antikvitete nalazi se na području sjevernog Kipra. Kiparski arheološki program digitalizacije ima za cilj digitaliziranje cjelokupnog pokretnog i nepokretnog kulturnog nasljeđa.
Latvija	Baza podataka o ukradenim kulturnim dobrima u nadležnosti policijskoj službi.
Litvanija	Registar ukradenih umjetnina je u nadležnosti policijske službe i njen pristup je omogućen osim službenicima policije, muzejima kao i drugim institucijama iz oblasti kulture.
Mađarska	Nacionalna baza podataka nestalih umjetnina, pri Nacionalnom uredu za kulturno nasljeđe.
Poljska	Registar ukradenih umjetnina je u nadležnosti policijskih službi, a kao posebno formiran registar u ovoj državi nalazi se registar za umjetnička djela nestala u toku Drugog svjetskog rata.
Rumunija	Bazu podataka o nestalim kulturnim dobrima održavaju policijske službe.

2. NAČINI BORBE PROTIV KRIJUMČARENJA UMJETNINAMA

Slovačka	Registrar vodi Ministarstvo unutrašnjih poslova, a predmeti su podijeljeni u pet kategorija. Svaki od predmeta sadrži fotografiju, kao i detalje o ukradenom predmetu (naziv, autor, materijal, dimenzije, vrijeme nastanka, vrijeme nestanka i vrijednost).
Španija	Baza nestalih kulturnih dobara nosi naziv DULCINEA, te sadrži fotografije djela i veliki broj informacija, a pristup ovoj bazi ima Odjel za historijsko nasljeđe i policijske snage.
Švicarska	Baza podataka nestalih umjetnina je u nadležnosti policijskih službi. Svaki kanton je uredio registre, ali oni nisu odvojeni po kategorijama, te se u njima nalaze podaci i o nestalim osobama, kao i drugim predmetima za kojima se traga.
Sjedinjene Američke Države	NSAF baza podataka sa ukradenim kulturnim dobrima koji su prijavljeni FBI (Art Theft Programme), unutar teritorija SAD-a, ali i širom svijeta. Da bi se neki predmet našao u ovom registru on mora ispuniti dva kriterija: mora postojati mogućnost njegove identifikacije i potrebno je da ima historijsku ili umjetničku vrijednost, a drugi kriterij je procjena vrijednosti na minimalno 2000 \$ (američkih dolara), ili manje, ali u tom slučaju mora biti povezan sa težim krivičnim djelom.
Turska	Registar ukradenih umjetnina je u nadležnosti ministarstva unutrašnjih poslova, te je dostupna, osim na turskom, na engleskom i francuskom jeziku.
Velika Britanija	LSAD – Baza podataka ukradenih umjetničkih djela London, nalazi se u nadležnosti Odjelu za umjetnine i antikvitete Metropolitan policije u Londonu. Radi se o registru glavnog grada Velike Britanije, a ne o nacionalnoj bazi podataka i ona sadrži oko 54.000 djela podijeljenih u nekoliko kategorija.

Osim navedenih, postoje i baze podataka privatnih vlasnika ili one koje su nastale radom neprofitnih organizacija. Među najznačajnije spadaju:

ART LOSS REGISTER – sa centrom u New Yorku, koja dokumentuje krađe umjetnina od 1976. godine. Ovaj registar je digitaliziran 1991. godine.

ARTSAFE – privatni web site koji sadrži registar sa spiskom ukradenih predmeta.

FIBAR - osnovan od strane ARGOSa, konzorcijuma francuskih osiguravajućih društava.

STOLEN.BOOK.ORG - baza podataka sa podacima o nestalim knjigama, osnovana od strane Međunarodnog udruženja za prodaju antikvarnih knjiga.

TRACE – koja važi za američku najveću bazu podataka nestalih kulturnih dobara i mnoge druge.

3. PRAVNA REGULATIVA

PRAVNI OKVIR SA POSEBNIM OSVRTOM NA PITANJE ZAŠTITE KULTURNOG NASLJEĐA

VANJSKI PRAVNI IZVORI

U nastavku su predstavljeni međunarodni multilateralni i bilateralni ugovori čija je Bosna i Hercegovina potpisnica, na osnovu sukcesije ili ratifikovanja, iz oblasti od značaja za zaštitu kulturnog naslijeđa.

- Evropska konvencija o kulturi (Vijeće Evrope, Paris, 1954)
- Evropska konvencija o zaštiti arheološkog naslijeđa (Vijeće Evrope, London, 1969)
- Konvencija o zaštiti arhitektonskog naslijeđa Evrope (Vijeće Evrope, Granada, 1985)
- Konvencija o zaštiti svjetskog kulturnog i prirodnog naslijeđa (UNESCO, Paris, 1972)
- Konvencija o mjerama za zabranu i sprečavanje nedozvoljenog uvoza, izvoza i prenosa svojine kulturnih dobara (Paris, 1970. godine)
- Konvencija o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (UNESCO, Den Hag, 1954)
- Konvencija o očuvanju nematerijalnog kulturnog naslijeđa (UNESCO, Paris, 2003) Odluka o ratifikaciji koju je usvojilo Predsjedništvo, Ministarstvo vanjskih poslova BiH.
- Konvencija o zaštiti podvodnog kulturnog naslijeđa (UNESCO, Paris, 2001)
- Konvencija o zaštiti i unapređenju raznolikosti kulturnih izraza (UNESCO, Paris, 2005)
- Konvencija o očuvanju nematerijalnog kulturnog naslijeđa (UNESCO, Paris, 2003)
- Evropska konvencija o zaštiti arheološkog naslijeđa, revidirana (Vijeće Evrope, Valletta, 1992)
- Okvirna konvencija o vrijednosti kulturnog naslijeđa za društvo (Vijeće Evrope, Faro, 2005)
- Bernska konvencija za zaštitu književnih i umjetničkih djela iz 1886. godine, revidirana u Parizu 1971. godine i dopunjena 1979. godine
- Sporazum između Vijeća ministara BiH i Vlade SAD o zaštiti i očuvanju određenog kulturnog vlasništva, potpisani 02.07.2002.godine, ratifikovan 21.07.2004. godine (tekst sporazuma objavljen u dodatku Sl. glasnika BiH - Međunarodni sporazumi, broj 6/04)

- Sporazum između Vlade BiH i Vlade SR Njemačke o saradnji u oblasti kulture, obrazovanja i nauke (potpisano 21.07.2004. godine, ratifikovan 26.10.2005. godine (tekst sporazuma objavljen u dodatku Sl. glasnika BiH - Međunarodni sporazumi, broj 11/05)

Bosna i Hercegovina je 2002. učestvovala na Londonskoj konferenciji, na kojoj je potpisana deklaracija koja predviđa jačanje veza i partnerske saradnje zemalja jugoistočne Europe u borbi protiv organizovanog kriminala, kao značajnog faktora destabilizacije regije.

UNIDROIT Konvencija o ukradenim i ilegalno izvezenim kulturnim dobrima (potpisana u Rimu 1995. godine), koja predstavlja važan instrument u borbi protiv krijumčarenja umjetninama nažalost nije još uvijek ratifikovana od strane Bosne i Hercegovine.

UNUTRAŠNJI PRAVNI IZVORI

Osnovni referentni zakoni i akti

- Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini (Dejtonski mirovni sporazum), Aneks 8. – Sporazum o Komisiji za očuvanje nacionalnih sporazuma, 1995
- Odluka Predsjedništva Bosne i Hercegovine o Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika, 2001 (“Službeni list Bosne i Hercegovine”, br. 1/02 i 10/02)
- Pravilnik o aktivnostima Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika u pogledu međunarodne saradnje, 2002 (“Službeni list Bosne i Hercegovine”, broj 29/02)
- Kriteriji za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima, 2002/2003 (“Službeni list Bosne i Hercegovine”, br. 33/02 i 15/03; “Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine”, broj 59/02; “Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 79/02)
- Zakon o provedbi odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Dejtonskog sporazuma, 2002, kojeg je usvojio Parlament Federacije Bosne i Hercegovine (“Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine”, br. 2/02 i 27/02, 6/04, 51/07)
- Zakon o sprovođenju odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Dejtonskog sporazuma 2002, kojeg je usvojio Parlament Republike Srpske (“Službeni glasnik Republike Srpske” broj 9/02, 70/06 i 64/08)
- Zakon o implementaciji odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Dejtonskog sporazuma, 2002, kojeg je usvojila Skupština Brčko Distrikta (“Službeni glasnik Distrikta Brčko”, broj 2/02 i 19/07)

- Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 2/05 i 72/07)
- Zakon o uređenju prostora – Prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 84/02, 55/02, 14/03, 112/06, 53/07)
- Zakon o prostornom uređenju ("Službeni glasnik Distrikta Brčko" broj 9/03. 23/03, 15/04)
- Krivični zakon Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10)
- Krivični zakon Republike Srpske, čl. 253. i 254. ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 49/03)
- Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, čl. 321. i 322. ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", br. 36/03, 37/03, 21/04, 18/05)
- Krivični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Distrikta Brčko", br. 10/03 i 45/04)
- Zakon o zaštiti prirode ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 33/03)
- Zakon o zaštiti prirode ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 50/02)
- Zakon o zaštiti prirode ("Službeni glasnik Brčko distrikta" broj 24/04)
- Zakon o zaštiti okoliša ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 33/03)
- Zakon o zaštiti okoline ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 53/02)
- Zakon o zaštiti životnog okoliša ("Službeni glasnik Brčko Distrikta" broj 24/04)
- Zakon o inspekciji u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine FBIH" broj 69/05)

Od 2007. godine Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je usvojila niz uredbi kojima se regulišu pitanja od značaja za zaštitu kulturnog naslijeđa na teritoriji FBIH, kao što su:

- Uredba o vrsti, sadržaju, označavanju i čuvanju, kontroli i nostrifikaciji investiciono tehničke dokumentacije ("Službene novine Federacije BiH", broj 88/07, 51/08)
- Uredba o obavljanju prethodnih radova istražnog karaktera na nacionalnim spomenicima ("Službene novine Federacije BiH", broj 36/08)
- Uredba o uređenju gradilišta, obaveznoj dokumentaciji na gradilištu i sudionicima u građenju ("Službene novine Federacije BiH", broj 48/09 i 75/09)

Ostali zakoni na snazi

- U Republici Srpskoj: Zakon o kulturnim dobrima, 1995 ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 11/95) i Zakon o izmjenama i dopunama zakona o

- kulturnim dobrima ("Službeni glasnik Republike Srpske" br.103/08)
- U Federaciji Bosne i Hercegovine: Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnog, historijskog i prirodnog naslijeđa iz 1985, dopunjeno 1987, 1993 i 1994, primjenjuje se i provodi u kantonima koji nemaju svoje zakone: Posavski kanton, Tuzlanski kanton, Bosansko-podrinjski kanton, Srednjobosanski kanton i Livanjski kanton.
 - Kantoni koji su usvojili su zakone o naslijedu:
 - Kanton Sarajevo: Zakon o zaštiti kulturne baštine ("Službene novine KS", broj 2/00)
 - Zapadnohercegovački kanton: Zakon o zaštiti i korištenju kulturno-povijesne i prirodne baštine ("Narodne novine ŽZH", 6/99)
 - Zeničko-dobojski kanton: Zakon o zaštiti kulturne baštine ("Službene novine ZDK", br 2/00)
 - Hercegovačko-neretvanski kanton: Zakon o zaštiti kulturno-historijskog naslijeđa u HNK ("Službene novine HNK", broj 2/06) i Zakon o odobravanju građenja van granica nacionalnih spomenika odnosno van privremenih granica i provođenju mjera zaštite ("Službene novine HNK", br. 5/08)
 - Unsko-sanski kanton: Zakon o zaštiti kulturnog naslijeđa ("Službeni glasnik USK", broj 3/04).

Bosna i Hercegovina nema zakon o zaštiti i očuvanju kulturnog i historijskog naslijeđa na državnom nivou. Donošenjem Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnog i historijskog naslijeđa Bosne i Hercegovine treba osigurati da pravni okvir bude u skladu sa međunarodnim standardima, propisima Vijeća Europe i Evropske unije i sa Aneksom 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i ojačati institucionalni okvir zaštite.

PRAVNI OKVIR SA POSEBNIM OSVRTOM NA PITANJE ILEGALNE TRGOVINE KULTURNIM DOBRIMA

Krivične odredbe kao i komentari krivičnih zakona preuzeti iz publikacije nastale u okviru Zajedničkog projekta Vijeća Europe i Europske komisije „Komentari novih krivičnih zakona u Bosni i Hercegovini“, Komentari krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini, knjiga 1, 2, Sarajevo, 2005.

Krijumčarenje (KZ BiH, čl. 214, stav 2);

Ko bez odgovarajućeg odobrenja, izbjegavajući mjere carinske kontrole, preko carinske linije prenese robu čiji je uvoz ili izvoz zabranje, ograničen ili zahtijeva posebno odobrenje ili dozvolu nadležnog organa, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

U ovom slučaju radi se o robi koja se ne nalazi u slobodnom prometu, odnosno čiji je promet ograničen. Krivično djelo postoji i u slučaju samo jednog prijenosa robe preko carinske crte. Za ovaj oblik kaznenog djela potrebno je da se radi o prijenosu navedene robe bez odgovarajućeg ovlaštenja.

Prisvajanje, uništenje ili oštećenje spomenika kulture, zaštićenog objekta prirode ili drugih predmeta koji su od posebnog kulturnog ili historijskog značaja (KZ RS, čl. 253.)

1. Ko pri arheološkim, geološko-paleontološkim i mineraloškim istraživanjima i iskopavanjima, arhivskim istraživanjima ili na drugi način prisvoji iskopine, materijal ili nađeni predmet koji ima kulturni ili historijski značaj, arhivski materijal ili prirodnu rijetkost, kaznit će se zatvorom od šest mjeseci do pet godina;
2. Kaznom iz stava 1. Ovog člana kaznit će se i ko protivpravno uništi ili ošteti spomenik kulture, zaštićeni objekat prirode ili drugi predmet koji je od posebnog kulturnog ili historijskog značaja, ili stvar koja predstavlja javno dobro;
3. Ko neovlašteno na spomeniku kulture izvrši konzervatorske, restauratorske ili istraživačke radove, ili ko neovlašteno vrši arheološka iskopavanja ili istraživanja, pa uslijed toga spomenik bude teže oštećen ili uništen.
4. Ako su djela iz prethodna 3 stava ovog člana izvršena prema predmetu ili spomeniku od posebnog historijskog ili kulturnog značaja, ili je tim djelima prouzrokovana velika šteta, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

Spomenici kulture i drugi predmeti koji su od posebnog kulturnog ili historijskog značaja regulisani su u odgovarajućim propisima, kao što su Zakon o zaštiti spomenika kulture, Zakon o zaštiti prirodnih rijetkosti i sl. Nerijetko se u ovim slučajevima radi o predmetima univerzalne vrijednosti koje po svom značaju prevazilaze granice i okvire nacionalne kulture. Neki oblici krivičnih djela protiv imovine – krađa, oštećenje tuđe stvari, utaja i dr. slična su navedenim krivičnim djelima, s tim što postoji razlika, a ona se ogleda u tome da se radi o predmetima posebnog historijskog, kulturnog i civilizacijskog značenja, a ne kao imovinska dobra. Na ovaj član Krivičnog zakona Republike Srbije sukcesivno se nadovezuje član 254. koji govori o iznošenju u inostranstvo predmeta koji su od posebnog kulturnog ili historijskog značaja ili prirodnih rijetkosti.

Iznošenje u inostranstvo predmeta koji su od posebnog kulturnog ili historijskog značaja ili prirodnih rijetkosti (KZ RS, čl. 254)

Ko neovlašteno izveze ili iznese u inostranstvo predmet koji je od posebnog kulturnog ili historijskog značaja ili predmet koji predstavlja prirodnu rijetkost, ili drugom omogući da to učini kaznit će se kaznom zatvora do tri godine. Ako je djelo učinjeno u odnosu na dobro od velikog kulturnog, historijskog ili prirodnog značaja učinilac će se kazniti zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

Teška krađa (KZ RS, čl. 232)

Ako je krađa izvršena obijanjem ili provaljivanjem ili drugim savladavanjem većih prepreka da se dođe do stvari iz zatvorenih zgrada, soba, kasa, ormara, blagajni ili drugih zatvorenih prostora, na naročito opasan ili naročito drzak način, od strane lica koje je pri sebi imalo kakvo oružje ili opasno sredstvo radi napada ili odbrane, od strane više lica koja su se udružila za vršenje krađa, iskorištavanjem stanja prouzrokovanih požarom, poplavom, zemljotresom ili sličnom nesrećom, iskorištavanjem nemoći ili drugog teškog stanja nekog lica,

- Ako vrijednost ukradene stvari prelazi iznos od 10.000 KM, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do deset godina,
- Ako je ukradena stvar od posebnog historijskog, naučnog ili kulturnog značaja ili vrijednosti ukradene stvari prelazi iznos od 50.000 KM, učinilac će se kazniti zatvorom od tri do petnaest godina.

Oštećenje, uništenje i nedopušteni izvoz spomenika kulture i zaštićenih objekata prirode (KZ FBiH, čl. 321)

Ko ošteti ili uništi spomenik kulture ili zaštićeni objekt prirode, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine, a ako je kazneno djelo počinjeno prema spomeniku kulture ili zaštićenom objektu prirode osobite vrijednosti počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. Tko bez dopuštenja nadležnog tijela izveze ili iznese izvan zemlje spomenik kulture ili zaštićeni objekt prirode kaznit će se kaznom zatvora do tri godine, a istom visinom kazne će se kazniti i ono lice koji spomenik kulture ili zaštićeni objekt prirode po proteku određenog roka u dopuštenju za iznošenje ne vrati.

Oštećenje, uništenje i nedozvoljeni izvoz spomenika kulture i zaštićenih objekata prirode (KZ BD, čl. 315)

Ko ošteti ili uništi spomenik kulture ili zaštićeni objekat prirode, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine. Ako je krivično djelo

počinjeno prema spomeniku kulture ili zaštićenom objektu prirode naročite vrijednosti ili je prouzrokovana znatna šteta, počinilac će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. Ko bez dozvole nadležnog tijela izveze ili iznese izvan zemlje spomenik kulture ili zaštićeni objekt prirode, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine, a ista kazna će se primjenjivati i na počinioca koji po protoku određenog roka spomenik kulture ili zaštićeni objekat prirode u dozvoli za iznošenje ne vrati.

Uništavanje kulturnih, historijskih i religijskih spomenika (KZ BiH, čl. 183);

Krivični zakon Bosne i Hercegovine predviđa kazne zatvora od jedne do deset godina prema članu 183. „ko kršćeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata ili oružanog sukoba uništava kulturne, historijske ili vjerske spomenike, građevine ili ustanove namijenjene nauci, umjetnosti, odgoju, humanitarnim ili religijskim ciljevima“.

Osnov ove inkriminacije je Konvencija za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba iz 1954. godine (donesena u Hagu) i dopunski protokol br. I iz Ženevske konvencije o zaštiti žrtava međunarodnih sukoba iz 1977.

Objekat zaštite su kulturni ili historijski spomenici, građevine ili ustanove namijenjene nauci, odgoju ili humanitarnim ili vjerskim ciljevima. Navedena Konvencija predviđa zaštitu pokretnih i nepokretnih dobara koja su veoma važna za kulturnu baštinu nekog naroda, zatim zgrada čija je glavna i stvarna namjena da se u njima čuvaju ili izlažu takva dobra (muzeji, velike biblioteke, arheološka skladišta), kao i zaštitu „centara spomenika“ tj. takvih mjesta gdje je okupljen znatan broj kulturnih spomenika. Kao dobra pod zaštitom u Konvenciji se navode: spomenici arhitekture, umjetnosti ili povijesti, bilo vjerski ili sekularni, arheološka nalazišta, skupovi građevina koji su kao cjelina od historijskog ili umjetničkog interesa, umjetnička djela, rukopisi, knjige i drugi predmeti koji su od interesa s aspekta umjetnosti, historije ili arheologije, naučne zbirke, važne zbirke knjiga, arhiva ili reprodukcija navedenih dobara.

Bitno obilježje ovog kaznenog djela je vrijeme njegovog izvršenja: djelo se može počiniti samo za vrijeme rata ili oružanog sukoba.

Počinitelj može biti svaka osoba.

Ovo kazneno djelo se može počiniti samo s namjerom.

Safet Zec

"Tito danas II", Ulje na platnu, 100x80,5cm, 1975.

Prema popisu umjetnina iz 2011. godine utvrđeno je da djelo nedostaje iz Međunarodne galerije portreta Tuzla. Ovo umjetničko djelo je odlukom Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine od 6. februara 2013. proglašeno nacionalnim spomenikom.

Vlasnik: Međunarodna galerija portreta Tuzla,

iz Zbirke "Tito u djelima likovnih umjetnika Jugoslavije"

Djelo se do danas nije našlo na INTERPOL-ovom spisku umjetnina za kojima se traga.

Frano Kršinić

"Meditacija", Bronza, 26x34x20 cm, Signatura: Kršinić

Djelo iz privatne kolekcije Damirke i Envera Mulabdića su odlukom Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine proglašena nacionalnim spomenikom (pokretno dobro), na sjednici 5. februara 2014. godine. Djelo je otuđeno u toku agresije na Bosnu i Hercegovinu 1992.-1995.

Prijava Federalnom Ministarstvu unutrašnjih poslova podnesena 2006.

Djelo se do danas nije našlo na INTERPOL-ovom spisku umjetnina za kojima se traga.

SPISAK UMJETNIKA BOSNE I HERCEGOVINE

Selekcija umjetnika je izvršena prema kriterijima: mjesto rođenja i njihov značaj za kulturnu baštinu Bosne i Hercegovine.

PRVA GENERACIJA UMJETNIKA

Austrogarski period - Umjetnici koji su rođeni i stvarali u vrijeme austrogarske vladavine, a koji su studirali u europskim umjetničkim centrima kao što su Beč, Prag, Krakov, Minhen, Budimpešta i Pariz.

Ovi umjetnici su sticali znanja i iskustva u europskim likovnim centrima i akademijama usvajajući različite umjetničke stilove (secesija, simbolizam, akademizam, impresionizam. Škola Pont-Avena, ekspresionizam, Jugendstil, Art nouveau, fovizam, kubizam, plenerizam...)

	Umjetnici	Škole
1.	Đorđe Mihajlović (1875-1919)	Minhen
2.	Adela Ber Vukić (1888-1966)	Beč, Umjetnička škola za žene 1910-1914
3.	Todor Švrakić (1882-1931)	Prag, 1904-1908
4.	Pero Popović (1881-1941)	Prag, 1904-1908
5.	Branko Radulović (1885-1916)	Prag, upisao se 1906/07
6.	Jovan Bijelić (1884-1964)	Krakov, 1909-1913
7.	Lazar Drljača (1881-1970)	Beč, 1905-1911
8.	Vojislav Hadžidamjanović (1895_?)	Budimpešta
9.	Gabrijel Jurkić (1886-1974)	Beč, upisao se 1908/09
10.	Lujza Kuzmić Mijić (1889-1959)	Beč, Umjetnička škola za žene
11.	Đoko Mazalić (1888-1975)	Budimpešta, 1910
12.	Karlo Mijić (1887-1964)	Minhen, 1906-1908 - Beč, privatna škola kod prof. Scheffera 1904-05 - Prag 1905-06
13.	Roman Petrović (1896-1947)	Krakov, 1913-1916 – Budimpešta Viša škola za likovne umjetnost, 1916-17 - usavršavao se u Parizu
14.	Atanasije Popović (1885-1948)	Beč 1911-1914
15.	Savo Popović Ivanov (1887?)	Minhen
16.	Petar Šain (1885-1965)	Minhen, 1909-1913
17.	Vilko Šeferov (1895-1974)	Budimpešta, 1914-1918
18.	Petar Tiješić (1888-1978)	Krakov, 1909-1914
19.	Mihajlo Timčišin (1889-1925)	Beč 1908-1910 – Krakov, 1910-1912
20.	Kosta Hakman (1899-1961)	Krakov, 1921-1924
21.	Daniel-Danilus Kabiljo (1894-1944)	Beč

DRUGA GENERACIJA UMJETNIKA

Umjetnici koji pripadaju periodu Kraljevine Jugoslavije (1918 – 1941). Ovaj period se prepoznaje po kreiranju prvih likovnih akademija na južnoslavenskom području, u Zagrebu i Beogradu. Nekolicina od ovih umjetnika se mogu karakterizirati kao socijalno angažovani umjetnici, u čijim se radovima kao motive nalaze scene iz Narodnooslobodilačke borbe.

Napomena: Hronološka podjela umjetnika na generacije ne isključuje njihov stvaralački angažman i u nekom od perioda koji su im prethodili ili uslijedili.

	Umjetnici	Škole
22.	Vojko Dimitrijević (1910-1981)	Beograd 1936
23.	Enver Krupić (1911-1992)	Umetnička škola u Beogradu 1937. Od 1938 studira na École Nationale Supérieure des Beaux-Arts u Parizu.
24.	Omer Mujadžić (1903-1991)	Kraljevskoj akademiji u Zagrebu završava 1924
25.	Ismet Mujezinović (1907-1984)	Kraljevska akademija u Zagrebu 1926-1929
26.	Karlo Afan de Rivera (1885-1979)	Viša škola za umjetnost u Zagrebu
27.	Branko Šotra (1906-1960)	Završio je Kraljevsku umjetničku školu u Beogradu 1929
28.	Rizah Štetić (1908-1974)	Kraljevska akademija u Zagrebu 1928-1932
29.	Mica Todorović (1897-1981)	Završila je Akademiju likovnih umjetnosti u Zagrebu 1926
30.	Danijel Ozmo (1912-1942)	Završio je Umetničku školu u Beogradu 1934

TREĆA GENERACIJA UMJETNIKA

Umjetnici koji pripadaju poslijeratnom periodu

31. Ante Matković (1897-1964)	44. Mensur Dervišević (1928-1982)
32. Mehmed Zaimović (1938-2011)	45. Mustafa Skopljak (1947-2015)
33. Hakija Kulenović (1905-1987)	46. Emir Dragulj (1939-2002)
34. Ismet Rizvić (1933-1992)	47. Radoslav Tadić (1946-2013)
35. Ibrahim Ljubović (1938-1995)	48. Edin Numankadić (1945)
36. Ljubo Lah (1930-2010)	49. Seid Hasaneffendić (1935)
37. Mersad Berber (1940-2012)	50. Franjo Likar (1928)
38. Milivoj Unković (1944)	51. Safet Zec (1943)
39. Hamo Ibrulj (1946-2008)	52. Salim Obralić (1945)
40. Mirsad Konstantinović (1956-2008)	53. Irfan Hozo (1957)
41. Mladen Kolobarić (1933-2011)	54. Dževad Hozo (1938)
42. Affan Ramić (1932-2015)	55. Fikret Libovac (1957)
43. Bekir Misirlić (1931-2001)	

Deskriptivna kartica za umjetnineFotografija/e broj :

01. Vrsta umjetnine : _____
02. Naziv ili tema : _____
03. Autor : _____
04. Vrijeme nastanka/epoha : _____
05. Medij ili tehnika : _____
06. Materijal : _____
07. Dimenzije : visina _____, širina/promjer _____, dubina _____, težina _____
(za umjetničke slike navedite dimenzije bez okvira, a za skulpture bez postamenta – ako postoji)
08. Oblik/forma (npr. pravougaoni, ovalni, okrugli i sl) : _____
09. Dominantne boje : _____
10. Potpis autora, žig, pečat, serijski broj (ukupan broj, opis, lokacija) : _____
11. Druge oznake (vrsta i lokacija) : _____
12. Proizvođač ili manufaktura/izdavač-štamparija/ljevaonica : _____
13. Geografsko porijeklo : _____
14. Stil : _____
15. Samostalan predmet : da / ne
16. Predmet dio kompleta: (par, diptih, triptih, poliptih, ostalo) : _____
17. Dokumentacija : (ukoliko posjedujete dokumentaciju o porijeklu/vlasništvu/procjeni/i sl. dostavite u prilogu)
18. Napomene : (navedite saznanja o posebnostima, oštećenjima, restauracijama...)

Ostalo: (opишite likove, životinje, scene, zanimljive detalje i pojedinosti)

Uputstvo za fotografisanje umjetnina i vrijednih predmeta

Prevod dokumenta "Photographier ses objets de valeur"
Centralnog ureda za borbu protiv krijumčarenja kulturnih dobara
- OCBC u sastavu Generalne direkcije nacionalne policije,
Ministarstva unutrašnjih poslova prekomorskih teritorija i lokalne
samouprave Republike Francuske

REALIZOVANO UZ PODRŠKU FRANCUSKE
AMBASADE U BOSNI I HERCEGOVINI

Sadržaj

- 1. ZAŠTO JE POTREBNO FOTOGRAFISATI SVOJE UMJETNINE I VRIJEDNE PREDMETE**
- 2. GENERALNA PRAVILA FOTOGRAFISANJA**
- 3. PREPORUKE PO KATEGORIJAMA**
 - 3.1. HLADNO ORUŽJE
 - 3.2. VATRENO ORUŽJE
 - 3.3. NAKIT
 - 3.4. RAZNO
 - 3.5. SATOVI
 - 3.6. KNJIGE I DOKUMENTI
 - 3.7. NAMJEŠTAJ
 - 3.8. OGLEDALA
 - 3.9. LIKOVNA DJELA
 - 3.10. LUTKE
 - 3.11. SKULPTURE
 - 3.12. FOTELJE I STOLICE
 - 3.13. TAPISERIJE
 - 3.14. VAZE I OSVJETLJENJE
 - 3.15. ODJEĆA

1. Zašto je potrebno fotografisati svoje umjetnine i vrijedne predmete?

Kulturna dobra, bilo da se radi o umjetničkim predmetima ili dobrima koja imaju očiglednu vrijednost za kulturnu baštinu, danas predstavljaju metu za krađu namijenjenu nezasitom ilegalnom tržištu. Ovakva vrsta oštećenja javne kulturne baštine, ali i privatnog vlasništva dovode do gubljenja traga ukradenog predmeta, unutar granica države u kojoj se ukradeni predmet nalazio, ali i na internacionalnom nivou.

Identifikacija ukradenih predmeta je od ključnog značaja za istrage koje se vode u ovoj oblasti od strane policijskih službi; ona omogućuje, s jedne strane, da se pronađu akteri krijumčarenja, a s druge strane omogućuje se restitucija predmeta legitimnom vlasniku. Da bi se olakšala identifikacija OCBC (Centralna kancelarija za borbu protiv krijumčarenja kulturnih dobara) raspolaže bazom podataka TREIMA (Nacionalna fototeka ukradenih predmeta), koja je ažurirana od strane nacionalne policije.

Dakle, kako bi se omogućilo policijskim službama da brzo i sigurno identifikuju ukradeni predmet, važno je da vlasnici, policijskim organima dostave fotografije predmeta. Da bi navedene fotografije mogле biti upotrijebljene, izrada istih se mora napraviti prema određenim kriterijima. Ovdje se radi samo o preporukama, jer sva pravila neće moći biti zadovoljena, zato što je ponekad to tehnički teško izvodljivo, zbog težine, veličine ili lokacije predmeta (npr: fotografisati ormar s prednje strane sa dovoljne udaljenosti kako bi imali njegovu kompletну sliku).

Fotografije moraju biti sačuvane na jednom ili više sigurnih lokacija, kako ne bi bile ukradene zajedno sa predmetima. Preporučuje se da fotografije prati i tekstualni opis, što preciznijeg sadržaja, koji uključuje posebne informacije, kao što su: epoha (vrijeme nastanka), dimenzije, težina i svi ostali detalji koji omogućuju sigurnu identifikaciju predmeta (npr: opis eventualnih izvršenih restauracija na predmetu). Ovaj opis je posebno važan za predmete napravljene u serijama (satovi, brončani predmeti, namještaj...), koji apsolutno moraju biti individualizirani, čime bi se sa sigurnošću utvrdila pripadnost vlasniku.

Ove informacije (fotografije i opis) moraju biti sačuvane na mobilnim nosiocima informacija (CD-ROM za njihovu dugotrajnost), koji će moći biti u kratkom vremenskom periodu dostavljen istražnim organima. Potrebno je opredijeliti se za digitalnu fotografiju, radi njene efikasnije upotrebe.

Fotografisati vrijedne predmete, poštujući što bolje preporuke ovog uputstva, znači povećati šanse da se nestali predmet pronađe.

2. Generalna pravila fotografisanja

Predmeti na fotografijama moraju zauzeti što je moguće više mesta i moraju biti centrirani.

Loša fotografija	Dobra fotografija
	

Samo jedan predmet mora biti obuhvaćen fotografijom. Dakle, iz serije od dvije statuete nastat će dvije fotografije

Loša fotografija	Dobra fotografija
	

Direktno i/ili prirodno svjetlo se ne preporučuje. Blic ili spot direktno usmjeren na predmet uzrokuje blještavilo fotografije koje će sakriti određene detalje. Treba se opredijeliti za jako ambijentalno svjetlo, koje potiče od vještačkih osvjetljenja, postavljenih oko predmeta. Svjetlost mora takođe biti neutralne boje (izbjegavati žuto svjetlo).

Loša fotografija	Dobra fotografija
	

ANEKS 3 UPUTSTVO ZA FOTOGRAFISANJE UMJETNINA I VRIJEDNIH PREDMETA

Potrebno je da **pozadina fotografije bude jednoobrazna i ako je to moguće da bude u bijeloj boji**, bez sjene. Npr. predmet se prilikom fotografisanja može staviti na bijelu tkaninu. S druge strane, svijetli predmeti (gipsani, mermerni...) treba da se fotografiju na tamnoj podlozi.

Loša fotografija	Dobra fotografija
	

Preporučuje se da duži predmeti budu fotografisani **horizontalno ili vertikalno** (a ne dijagonalno).

Loša fotografija	Dobra fotografija
	

Predmeti koji su **trodimenzionalni** (skulpture, stolice, ormari itd), **moraju biti fotografisani iz više uglova** (pogled odozgo, pogled sa strane i pogled sprjeda). S druge strane, predmeti koji su pljosnati (slike, ručni satovi...) je potrebno fotografisati **sa prednje strane**. Generalno, treba fotografisati stranu koja najbolje opisuje predmet.

Loša fotografija	Dobra fotografija
	

Potrebno je prilikom fotografisanja, izbjegavati što je više moguće, predmete koji nemaju značaj za sadržaj fotografije, kao što je veliki podmetač na stolu ili čaršaf na krevetu. Osim njih, treba izbjegići i predmete koji su namjerno postavljeni pored fotografisanog objekta kao što je metar ili etiketa.

Loša fotografija	Dobra fotografija
	

Digitalni fotoaparati moraju biti konfigurisani kako bi napravili fotografije dovoljne rezolucije i što boljeg kvaliteta. Treba fotografisati u **boji**.

Loša fotografija	Dobra fotografija
	

Potrebno je provjeriti da **fotografija nije mutna**.

Loša fotografija	Dobra fotografija
	

Interesantni i posebni vizuelni detalji moraju biti **fotografisani**, posebno ako oni nisu vidljivi na cjelokupnoj fotografiji predmeta. Tu je riječ o poziciji žiga, karici lanca, signaturi slike, karakterističnim godovima drveta...a takođe i tragovima popravke, flekama ili drugim ozнакama korištenja (ispupčenja, pukotine...). Navedene predostrožnosti **povećavaju mogućnosti identifikacije** predmeta, posebno ako je on proizведен **u više primjeraka** ili u seriji.

3. Preporuke po kategorijama

Centralna kancelarija za borbu protiv krijumčarenja kulturnih dobara OCBC predlaže u nastavku spisak specifikacija po kategorijama predmeta. Ovaj spisak nije konačan, jer je ostavljena mogućnost vlasnicima da dodaju bilo koju fotografiju, koja bi omogućila sigurnu identifikaciju kulturnog dobra.

Ove preporuke treba dodati prethodnim generalnim preporukama.

3.1. Hladno oružje

- Treba fotografisati mačeve ili sablje u cijelini i napraviti fotografiju detalja drške ili futrole mača ili sablje.
- Japanske mačeve koji imaju stalak, potrebno je fotografisati sa i bez stalaka.
- Oružje koje ima korice je potrebno fotografisati sa futrolom i bez futrole.
- Oružje koje je fiksirano na drvenoj podlozi treba fotografisati u cijelini, pa ako je moguće potrebno ih je fotografisati pojedinačno, predmet po predmet.
- Potrebno je fotografisati crteže ili natpise ukoliko su gravirani na sječivu mača.

Loše fotografije		
 Više predmeta Fotografisano sa strane Pričuvano više predmeta	 Pričuvano više predmeta	 Mač izvučen iz futrole Dva objekta na istoj fotografiji - Crna pozadina

Dobre fotografije		
		

3.2. Vatreno oružje

- Potrebno je fotografisati oružje iz profila, a ako je moguće i sa gornje i sa prednje strane
- Potrebno je fotografisati pištolje izvađene iz kutije, ali i u otvorenoj kutiji
- Potrebno je fotografisati zanimljive detalje, kao što su gravure, oznake na drvetu...

Loše fotografije		
		
Dobre fotografije		
		

3.3. Nakit

- Potrebno je fotografisati novčanice sa prednje i zadnje strane (avers i revers).
- Potrebno je fotografisati lančiće, ogrlice i narukvice, horizontalno i sa otvorenom kopčom. Ostale moraju biti fotografisane na ravnoj podlozi i postavljene u krug.
- Naušnice moraju biti individualno fotografisane (bez podloge, u kutiji ili vitrini).
- Potrebno je fotografisati privjeske sa lančića u gro planu.
- Prsten je potrebno fotografisati sa prednje i sa gornje strane.
- Treba napisati ili fotografisati tekst, ako postoji ugraviran na nakitu.

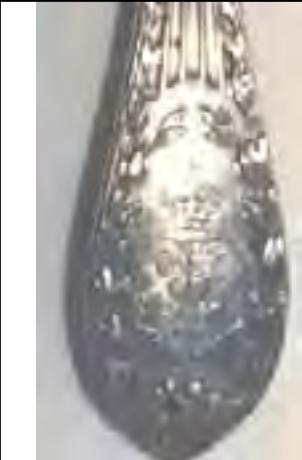
Loše fotografije		
Deformisana narukvica Podloga	Dvije strane na istoj fotografiji (ružičasta podloga)	Mutna fotografija i predmet nije fokusiran Ogrlica nije prezentovana na ravnoj podlozi

Dobre fotografije		

3.4. Ostalo

- Ako su tanjiri dekorisani sa obje strane potrebno je fotografisati ih sa jedne i druge strane.
- Što se tiče pribora za jelo, treba ga fotografisati u kompletu, jedan iz svake kategorije pribora pojedinačno (viljuška, nož...) u cjelini, a zatim samo dršku.

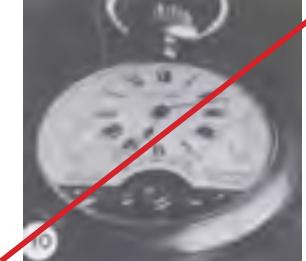
Loše fotografije		
		
Gro plan dijela tanjira	Neravnomjerna pozadina	Fotografisano sa strane

Dobre fotografije		
		

3.5. Satovi

- Potrebno je fotografisati džepne satove u gro planu, sa zatvorenim i otvorenim poklopcom kao i sa zadnje strane.
- Sat sa drvenim kućištem treba fotografisati u cjelini, dio sa kazaljkama, sve posebne karakteristike (pukotine, tragove korištenja, inkrustacije...) i eventualno godove drveta na jednom dijelu predmeta.
- Ručne satove je potrebno je fotografisati na ravnoj podlozi sa i bez narukvice (gro plan na dijelu sa kazaljkama).
- Potrebno je fotografisati ili prepisati natpise koji su gravirani na poleđini sata i ako je moguće unutrašnji mehanizam.

ANEKS 3 UPUTSTVO ZA FOTOGRAFISANJE UMJETNINA I VRIJEDNIH PREDMETA

Loše fotografije		
 <p>Sat sa klatnom fotografisan sa strane Jedan dio je prekiven rukom osobe na fotografiji Samo jedan dio je fotografisan</p>	 <p>Sat sa klatnom je fotografisano sa mnoštvom drugih predmeta</p>	 <p>Džepni sat fotografisan sa strane</p>

Dobre fotografije			
			

3.6. Knjige i dokumenti

- Treba fotografisati prednju i zadnju koricu knjige odvojeno.
- Ako je moguće treba izvaditi uokvirene dokumente kako bi se bolje fotografisali.

Loše fotografije		
 <p>Loš ugao fotografije Otvorena knjiga Tmurna fotografija</p>	 <p>Uokviren predmet</p>	 <p>Predmet je nemoguće identificirati</p>

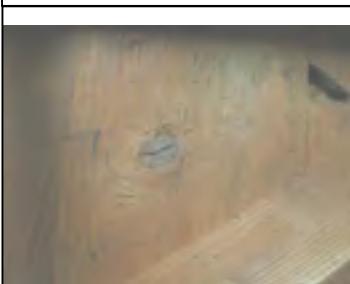

3.7. Namještaj

- Potrebno je fotografisati namještaj sa zatvorenim vratima i ladicama
- Potrebno je fotografisati namještaj sa dovoljne udaljenosti kako bi se vidjela prednja strana
- Potrebno je skinuti pokrivače sa kreveta
- Potrebno je fotografisati detalje inkrustacija kao i gro plan godova na drvetu, na jednom dijelu namještaja
- Potrebno je fotografisati dio mermernih ploča kako bi se video prepoznatljivi uzorak

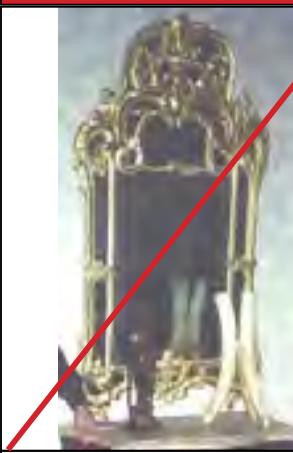
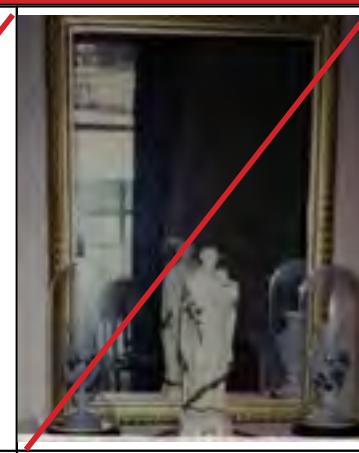

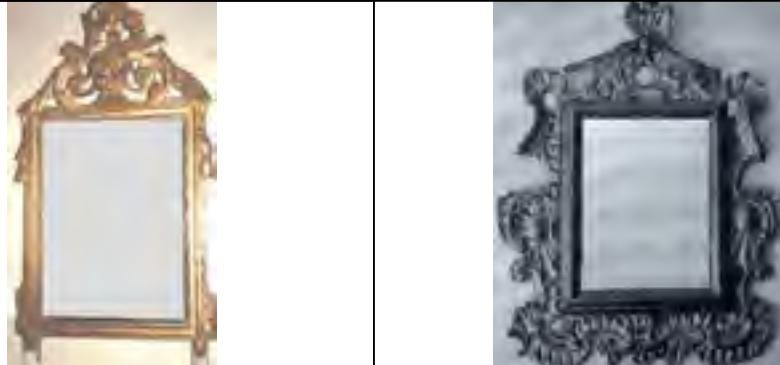
ANEKS 3 UPUTSTVO ZA FOTOGRAFISANJE UMJETNINA I VRIJEDNIH PREDMETA

Specifične karakteristike – potrebno je navesti tačnu lokaciju detalja fotografisanog predmeta (npr: gornji lijevi ugao vrata)		
		
Godovi na drvetu	Godovi na drvetu	crvotočine, oštećenja
		
Sastav drveta		detalj mermerne ploče

3.8. Ogledala

- Potrebno je skinuti sve objekte koji zaklanjaju ogledalo (fotografije, dekorativne predmete)
- Potrebno je fotografisati predmet sa prednje strane i malo sa strane u slučaju korištenja blica

Loše fotografije		
		
Predmet je djelimično zaklonjen	Tmurna fotografija Predmet je djelimično zaklonjen	Fotografisano sa strane

Dobre fotografije

3.9. Likovna djela

- Pri fotografisanju likovnih djela, potrebno je dati prednost ambijentalnom osvjetljenju, bez korištenja blica, kako bi se izbjegla refleksija fotografije koja bi zaklonila detalje fotografisanog predmeta. Ako se ne može izbjegići blic, predmet je potrebno fotografisati sa malim uglom, čime bi se smanjio rizik refleksije.
- Ako na pozadini platna postoje posebne oznake (fleke, voštani pečat...) potrebno ih je prepisati ili fotografisati

Loše fotografije			
	Fotografisano sa blicom	Postojanje okvira	Etiketa i špaga

Dobre fotografije

3.10. Lutke

- Lutke treba u ležećem položaju (po mogućnosti)
- Potrebno je fotografisati lutke u cijelini, u odjeći

Loše fotografije	
Loše osvjetljenje	Tri lutke na istoj fotografiji

Dobre fotografije	

3.11. Skulpture

- Statuete je potrebno fotografisati sa prednje strane i iz profila
- Potrebno je fotografisati unutrašnjost bronzanih predmeta (koja je najčešće jedinstvena, iako skulptura predstavlja dio serije)
- Potrebno je dobro napisati dimenzije i eventualno, težinu predmeta
- Potrebno je fotografisati greške i tragove korištenja

Loše fotografije		

Tmurna i mutna fotografija

Detalj predmeta
Neravnomjerna pozadina

Neravnomjerna pozadina
Fotografisano iz lošeg ugla
(odozgo)

Dobre fotografije		
Fotografisati detalje bronze		
Natpisi	Detalj patine	Unutrašnjost skulpture

3.12. Fotelje i stolice

- Potrebno je skinuti sve što bi se moglo nalaziti na foteljama i stolicama
- Potrebno ih je fotografisati sa prednje i zadnje strane
- Potrebno je fotografisati godove drveta, tragove restauracije...

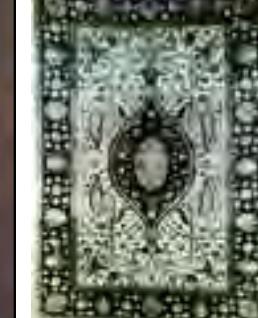
Loše fotografije		
Pogled sa strane Loše osvjetljenje	Tekst na slici	Osoba koja sjedi Djelimično zaklonjen predmet

Dobre fotografije

3.13. Tapiserije i tepisi

- Potrebno je fotografisati tapiserije i tepihe u cijelini (uključujući i bordure)
- Potrebno ih je fotografisasti što ravnije, izbjegavajući perspektivu.
- Treba fotografisati rese na jednoj strani.
- Treba napisati eventualne posebnosti tkanja

Loše fotografije			
  	Tmurna slika Fotografisano sa strane	Djelimično zaklonjen predmet	Perspektiva

Dobre fotografije		
		

3.14. Vaze i osvjetljenje

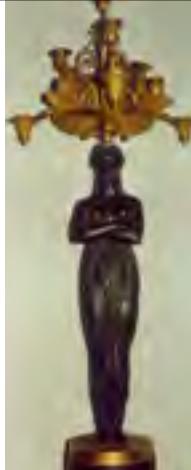
- Potrebno je fotografisati lampe, lustere i sl. bez svjetla.
- Što se tiče vaza/posuda koje sadrže karakteristične unutrašnje dekoracije njih je potrebno ih fotografisati sa gornje strane
- Treba napisati i fotografisati tragove korištenja

Loše fotografije		
		

Fotografisano odozdo prema gore
Neravnomjerna pozadina

Loš odnos boja

Upaljen luster

Dobre fotografije		
		

3.15. Odjeća

- Lepezu je potrebno otvoriti
- Kaiševe je potrebno fotografisati razmotane i na ravnoj podlozi
- Odjeću je potrebno fotografisati sa prednje i zadnje strane na lutki ili položeno ravno.
- Potrebno je fotografisati svaki komad kompleta pojedinačno, a onda i zajedno

Loše fotografije			
			
Detalj haljine	Etiketa	Zatvorena lepeza	Smotan kajš

Dobre fotografije		
		

SADRŽAJ

PREDGOVOR 4

UVOD 6

1. ILEGALNA TRGOVINA UMJETNINAMA U JUGOISTOČNOJ EUROPI I BOSNI I HERCEGOVINI

- HISTORIJAT ZAŠTITE KULTURNOG NASLIJEĐA U BOSNI I HERCEGOVINI 7
- KRIJUMČARENJE UMJETNINAMA U JUGOISTOČNOJ EUROPI 9
- KRIJUMČARENJE UMJETNINAMA U BOSNI I HERCEGOVINI 11
 - Stanje tokom rata i neposredno nakon rata 11
 - Trenutno stanje 12

2. NAČINI BORBE PROTIV KRIJUMČARENJA UMJETNINAMA

- PREVENTIVNO DJELOVANJE 16
- INTERPOL 18
- NACIONALNE DATABAZE 18

3. PRAVNA REGULATIVA

- PRAVNI OKVIR SA POSEBNIM OSVRTOM NA PITANJE ZAŠTITE KULTURNOG NASLEĐA 22
 - Vanjski pravni izvori 22
 - Unutrašnji pravni izvori 23
 - Osnovni referentni zakoni i akti 24
 - Ostali zakoni na snazi 24
- PRAVNI OKVIR SA POSEBNIM OSVRTOM NA PITANJE ILEGALNE TRGOVINE KULTURNIM DOBRIMA 25

ANEKS 1 - SPISAK UMJETNIKA BOSNE I HERCEGOVINE 30

ANEKS 2 - DESKRIPTIVNA KARTICA ZA UMJETNINE 32

ANEKS 3 - UPUTSTVO ZA FOTOGRAFISANJE UMJETNINA I VRIJEDNIH PREDMETA 33

PREPORUKE ZA BUDUĆE AKTIVNOSTI U BOSNI I HERCEGOVINI

U nastavku su predstavljeni sljedeći koraci koje treba poduzeti, kako bi se poboljšalo stanje u Bosni i Hercegovini u oblasti borbe protiv krijumčarenja umjetninama. Ove preporuke se poklapaju sa trenutnim i planiranim aktivnostima Centra protiv krijumčarenja umjetninama (CPKU).

1. Prevencija u muzejima i galerijama i drugim javnim ustanovama koje posjeduju muzejsku i galerijsku građu

Potrebno je uredno i blagovremeno voditi službenu dokumentaciju, fotografisati muzejski i galerijski materijal, kao i blagovremeno sprovođenje inventarnih popisa.

2. Izrada nacionalne baze podataka nestalih umjetnina Bosne i Hercegovine

- Prikupljanje podataka o nestalim umjetninama na nacionalnom nivou s ciljem formiranja jedinstvene nacionalne baze nestalih umjetnina u Bosni i Hercegovini.
- Izrada softvera za nacionalnu bazu nestalih umjetnina po uzoru na francusku nacionalnu bazu nestalih umjetnina TREIMA.

3. Policija

- Specijalizirana obuka policijskih službenika (policijski službenici, inspektorji, granična policija, carina, SIPA) : upoznavanje policijskih službenika sa značajem potrage i vođenja istrage u predmetima nestalih umjetnina, sticanje znanja i vještina koje će povećati pozitivan ishod u traganju za umjetninama.
- Koordinacija i saradnja policijskih službi: intenziviranje međusobne komunikacije lokalnih policija između sebe i lokalnih policija sa Interpolom, radi bržeg protoka informacija i operativnog djelovanja u ovoj oblasti i intenziviranje istraga u postojećim predmetima krađe i krijumčarenja umjetnina.

4. Obuka sudija i tužilaca FBIH i RS

Upoznavanje sudija i tužilaca o značaju borbe protiv ilegalne trgovine umjetninama; sticanje i razmjena iskustava u vođenju predmeta u krivičnim djelima krađe umjetnina radi pravilnog sankcionisanja učinioца krivičnih djela, ali i podizanja svijesti pravosudnih institucija o značaju pravilnog pristupa u borbi protiv ove vrste kriminala.

5. Podizanje svijesti javnosti o problemu ilegalne trgovine umjetninama i jačanje saradnje sa muzejima, galerijama, organizacijama i udruženjima

Organizovanje izložbi i performansa na pomenutu temu, upoznavanje javnosti sa aktuelnostima u ovoj problematici putem medija (radio, tv, web), izdavanje publikacija, organizovanje konferencija, edukacije u muzejima, galerijama i sl.

Copyright ■ 2016 Centar protiv krijumčarenja umjetninama CPKU, sva prava pridržana.

Autori publikacije: Eléonore Loué-Feichter, Senad Begović

Prevod: Eléonore Loué-Feichter

Dizajn: Samir Sufi

Izdavač: Centar protiv krijumčarenja umjetninama CPKU

Za izdavača: Dženan Jusufović

REALIZOVANO UZ PODRŠKU FRANCUSKE AMBASADE U BOSNI I HERCEGOVINI